Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav východoevropských studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Myroslava Danylyuk

Provokace a mystifikace v tvorbě Jurije Vynnyčuka

Provocation and breaking the stereotypes in the works of Juriy Vynnychuk

Praha, 2012 **Vedoucí práce:** Mgr. Tereza Chlaňová, Ph.D.

Poděkování

Chtěla bych na tomto místě poděkovat především vedoucí mé bakalářské práce Mgr. Tereze Chlaňové, Ph.D. za ochotu, trpělivost, cenné rady a připomínky při psaní této práce.

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 28. července 2012 …….

Myroslava Danylyuk

Abstrakt

Bakalářská práce je věnována osobnosti současného ukrajinského spisovatele Jurije Vynnyčuka. Zvláštní pozornost je soustředěna zejména na tu část jeho tvorby a mimoliterárního působení, pro něž jsou příznačné provokace, mystifikace a boření stereotypů. Cílem práce je na základě třech klíčových okruhů zmapovat všechna jeho díla, v nichž se objevují provokativní prvky, pokusit se o jejich typologizaci a u vybraných děl provést hlubší rozbor. Úvodní kapitola je věnována poměrně detailní analýze současného literárního procesu, zejména prvků, které jsou zaměřené na destrukci tradičního národnického kánonu. Na základě této analýzy je následně Vynnyčukova tvorba začleněna do kontextu současné literatury. Hlavní část je zaměřena na rozbor konkrétních děl a porovnání Vynnyčukova přístupu s jinými autory, zabývajícími se podobnou probmelatikou. V závěru je vyhodnocena jeho vyjímečnost a přínos pro současnou literaturu.

Klíčová slova

Ukrajinská literatura, Jurij Vynnyčuk, provokace, mystifikace, boření stereotypů, erotika, ukrajinská historiografie, nabourání kánonu, desakralizace.

Abstract

This bachelor work is devoted to the personality of contemporary Ukrainian writer Yuriy Vynnychuk. Particular attention is focused on that part of his work and his non-literary activities which are characterised by using provocation, mystification and breaking stereotypes. The aim of this thesis is, on the basis of these three key areas, to map all of his works which feature provocative elements, to attempt to create their typology and make a deeper analysis of selected works. The introductory chapter presents a detailed analysis of the current literary process, particularly of the elements that are focused on the destruction of the traditional canon. Based on this analysis Vynnychuk´s works are included in the context of the current literature. The main part analyses specific works and Vynnychuk´s approach is compared with other authors dealing with similar issues. At the end his exceptionality and contribution to contemporary literature is evaluated.

Keywords

Ukrainian literature, Yuriy Vynnychuk, provocation, mystification, breaking stereotypes, erotica, Ukrainian historiography, breach of canon, desacralization.

Obsah

Úvod 7

1. Literární proces posledních desetiletí na Ukrajině. Konflikt „tradicionalismu“ a „modernizace“ 10

2. Jurij Vynnyčuk 22

2.1. Celková charakteristika tvorby 22

2.2. Vynnyčukovy mystifikace jako způsob nabourání kánonu 23

2.3. Vynnyčukovy snahy o diskusi s tradiční ukrajinskou historiografií 29

2.4. Erotická tvorba Jurije Vynnyčuka v kontextu současné ukrajinské erotické literatury. Erotika jako součást Vynnyčukovy provokativní strategie 36

Závěr 44

Seznam použité literatury 47

Úvod

Jurij Vynnyčuk je výrazným představitelem současné ukrajinské literatury. Vyznačuje se mimořádnou mnohostranností, která se projevuje jak na poli literárním, tak i mimo jeho rámec. Zasloužil se o uvedení a rozpracování mnoha žánrů v ukrajinské literatuře a tím výrazným způsobem přispěl k jejímu rozvoji a obohacení. Ve své bakalářské práci jsem se rozhodla zaměřit na jeden z hlavních rysů jeho tvorby, který prostupuje téměř všemi zastoupenými žánry. Tímto rysem je výrazná provokativnost, spojená se snahou o boření stepeotypů spjatých s pevně ukotvenými atributy ukrajinské kultury. Nehledě na velký rozsah jeho tvorby budu věnovat pozornost jen vybraným dílům, v nichž se zmiňované rysy nejvíce projevují. Podstatnou část práce tvoří začlenění Vynnyčukovy tvorby do celkového kontextu ukrajinské literatury a vyznačení jeho role v něm, okrajově se zde budu zabývat i srovnáním s jinými spisovateli, aby vyvstala specifika jeho tvorby. Z důvodů spjatosti jeho dekonstrukčních snah se specifickou společenko-politickou a kulturní situací, příznačnou pro ukrajinské prostředí, ve své práci nebudu porovnávat Vynnyčuka se spisovateli z jiných zemí. Zaměřím se pouze na ukrajinské autory, u nichž se můžeme setkat s podobnými projevy.

Přesto, že ústřední spisovatelskou osobností mé práce je Jurij Vynnyčuk, snažím se vidět jeho tvorbu zároveň v kontextu základního konfliktu, který prostupuje novodobou historií ukrajinské literatury a není dořešen dodnes – tzn. konfliktu mezi „tradicionalisty“ a „modernizátory“, autory chránícími domácí specifika a autory otvírajícími se i vlivům neukrajinským. S touto problematikou souvisí úvodní kapitola (*1. Literární proces posledních desetiletí na Ukrajině. Konflikt „tradicionalismu“ a „modernizace“*), která je věnována celkové charakteristice literárního procesu posledních několika desetiletí. Zvláštní zřetel je zde kladen na tento přetrvávající konflikt, který do značné míry stále výrazně formuje literární tvorbu a tvůrčí priority jednotlivých autorů. Vzhledem k tomu, že Vynnyčukova provokativní tvorba se staví proti tradičnímu národnickému proudu, je nutné nastínit jeho podstatu a provést krátký exkurz do historie, jehož pomocí bude předvedeno, jakým způsobem v minulosti probíhaly pokusy o nabourání národnického kánonu. Dále se zaměřím na projevy tohoto konfliktu v současné době a vymezím hlavní oblasti, v nichž se autoři pokoušejí o dekonstrukci kánonu.

Následující kapitola bakalářské práce (*2. Jurij Vynnyčuk*) bude věnována osobnosti Jurije Vynnyčuka. Mým cílem zde bude na základě tří klíčových okruhů (mystifikace, historie a erotika) zmapovat všechna jeho díla, v nichž se objevují provokativní prvky, pokusit se o jejich typologizaci a u vybraných děl provést základní analýzu. Vzhledem k tomu, že jeho snahy o nabourání stereotypů sahají za hranice literární tvorby, kromě literárních děl se budu rovněž opírat o jeho publicistické články a výroky z rozhovorů, které se týkají této problematiky. Kromě toho v každé kapitole uvedu podstatné obecné informace uvádějící dané téma. V podkapitole věnované mystifikacím (*2.2. Vynnyčukovy mystifikace jako způsob nabourání kánonu*) se budu zamýšlet nad funkcí mystifikace obecně, čímž zasadím Vynnyčuka do širšího kontextu vycházejícího za rámec ukrajinské literatury. V podkapitole věnované historii (*2.3. Vynnyčukovy snahy o diskusi s tradiční ukrajinskou historiografií*) se pokusím Vynnyčukovy názory vykreslit v kontextu současného kulturního a politického klimatu na Ukrajině. V podkapitole věnované erotice (*2.4. Erotická tvorba Jurije Vynnyčuka v kontextu současné ukrajinské erotické literatury. Erotika jako součást Vynnyčukovy provokativní strategie*) v krátkém úvodu popíšu specifika vývoje ukrajinské erotické literatury za poslední dvě desetiletí a představím její hlavní představitele. Zároveň ve všech podkapitolách porovnám Vynnyčukovy názory a strategie s jinými nejvýraznějšími autory, kteří se zabývají podobnými otázkami, a na základě toho se pokusím definovat odlišnost jeho přístupu. V závěru vyhodnotím Vynnyčukovu vyjímečnost v rámci dekanonizačního proudu a přínos pro současnou ukrajinskou literaturu.

Přestože osobnost Jurije Vynnyčuka rozhodně nemůžeme v rámci současného literárního procesu považovat za marginální, odborná literatura zabývající se jeho tvorbou není rozsáhlá. Přestože jsem ke sběru materiálu pro bakalářskou práci využila studijní cestu na Lvovskou univerzitu a kontaktovala jsem ukrajinské odborníky, nepodařilo se mi získat hodnotnější sekundární literaturu. Mohu konstatovat, že Vynnyčukova tvorba zůstává stále málo prozkoumána. Nenalezla jsem žádnou monografii, která by byla věnována tomuto spisovateli. Ve většině případů se jednalo o odborné práce, které se o něm zmiňují okrajově v kontextu současného literárního procesu. Charakteristika jeho tvorby se tak omezuje na stručné informace, zahrnující seznamy děl a jejich žánrové zařazení, případně krátký obsah. Články, které se mi o něm podařilo vyhledat, pocházejí zejména z

novějšího období (po roce 2000) a zabývají se především analýzou jeho erotické prózy. Informace týkající se mystifikací a jeho zájmu o historii jsem čerpala z primárních textů, publicistických článků o něm a z rozhovorů. Pomohl mi rovněž kontakt se samotným autorem prostřednistvím e-mailové korespondence. Vynnyčuk zodpovědel na všechny mé dotazy a poskytl mi chybějící primární zdroje.

V českém prostředí i přesto, že již vyšly překlady dvou jeho děl[1], Vynnyčuk stále nebudí zvýšenou pozornost literárních vědců a kritiků. Podařilo se mi nalézt pouze jednu diplomovou práci, která se jím zabývá v souvislosti s erotickou prózou. Lze tedy říci, že předmětem mého zkoumání je oblast, která doposud nebyla téměř probádána, a v tomto ohledu má předkládaná bakalářská práce do značné míry průkopnický charakter. Vzhledem k tomu jsem se nepouštěla do detailní analýzy děl, ale kladla jsem si za cíl nejprve zařadit Vynnyčuka do obecnějších kontur a vytvořit určitou typologii, na níž bude možné dále navazovat.

Pro zasazení do širšího kontextu jsem se snažila vyhledat tituly týkající se ukrajinské erotiky, dohledat další podobné práce o historii a nastudovat i problematiku mystifikací. Informace vztahující se k těmto tématům jsem čerpala z různých internetových zdrojů. Při popisu konfliktu „tradicionalismu" a „modernizace" jsem vycházela především z práce S. Pavlyčlové[2], která rozpracovává tento problém pro přelom 19. a 20. století, a také z monografií R. Charčukové[3] a O. Hnatiukové[4], které se zaměřují na současný literární proces. Toto téma je poměrně dobře zpracováno obecně, ale moje práce přináší doplňující pohled. Pokouším se v ní totiž prohloubit základní kontury problému tím, že se zaměřuji na dekanonizaci a nabourávání stereotypů a propojuji tuto problematiku s výše zmíněným konfliktem a jeho podobami dnes, což navíc dále rozvíjím v podobě analýzy Vynnyčukových děl. Toto považuji za další výrazný přínos své práce.

[1] Jedná se o soubor povídek *Chachacha* (VYNNYČUK, J. *Chachacha*. Zlín: Kniha Zlín, 2009) a místopisnou knihu *Příběhy z Haliče* (VYNNYČUK, J. *Příběhy z Haliče*. Praha: Portál, 2002).
[2] ПАВЛИЧКО, С. *Дискурс модернізму в українській літературі*. Київ: Либідь, 1997.
[3] ХАРЧУК, Р. *Сучасна українська проза. Постмодерний період*. Київ: Академія, 2008.
[4] ГНАТЮК, О. *Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність*. Київ: Критика, 2005.

1. Literární proces posledních desetiletí na Ukrajině. Konflikt „tradicionalismu“ a „modernizace“

Ukrajinská literatura posledních několika desetiletí je velice polyfonická, vyznačuje se spolupůsobením široké škály autorů zastupujících různé generace, které se rozvíjely za odlišných politických a společenských podmínek. Každá z nich má své specifické rysy a přináší vlastní pojetí tvorby.

Nejstarší pokolení, které se v současné době stále aktivně podílí na literárním procesu, jsou tzv. šedesátníci (například L. Kostenková, D. Pavlyčko, V. Ševčuk atd.). Je zřejmé, že se jejich poetika v průběhu několika desetiletí do značné míry změnila a snaží se inspirovat i současnými trendy. Nicméně řada uměleckých zásad, s nimiž začínali na konci 50. a na začátku 60. let, má v jejich tvorbě stále určité místo. Jedná se především o důraz na společenskou funkci literatury, pro řadu autorů je stále ještě důležité přesvědčení o etické misi spisovatele, který má ve společnosti hrát roli morálního arbitra. Takovým způsobem šedesátníci ve své podstatě částečně navazují na národníky. Již v polovině 60. let se k tomuto přístupu vytvořila opozice v podobě kyjevské básnické školy (V. Holoboroďko, M. Vorobjov, S. Vyšenskyj). Přestože tito autoři začali tvořit v polovině 60. let, své tvůrčí schopnosti mohli plně realizovat až po rozpadu Sovětského svazu a až tehdy se jejich díla dostávají k čtenářskému publiku. Jejich tvorba se odlišuje od šedesátníků neutralitou a politickou neangažovaností, důraz je kladen na čisté umění a naprostou tvůrčí svobodu.

Na formování současného literárního procesu se do značné míry podílí i generace autorů, kteří debutovali v 70. letech. Jedná se o velmi různorodé osobnosti, což částečně vyplývá z výrazné diferenciace této generace v období 70. let. Nejpodstatnější roli hrají v současnosti autoři, kteří od 70. let představovali výraznou opozici k oficiálnímu literárnímu diskursu, velmi často se jednalo o „samorostlé“ autory-individualisty, bez výraznější vazby na určité literární uskupení.[5] Zároveň i v rámci této generace se můžeme setkat se snahou vytvořit určitou tvůrčí jednotu, za zmínku stojí bezpochyby tzv. Kyjevská ironická škola (V. Dibrova, B. Žoldak, L. Poderevjanskyj), jejíž tvorba se vyznačuje hojným použitím grotesky, parodie, černého humoru a surržyku. Literární vědci tuto školu často

[5] Jejich díla, stejně jako v případě kyjevské básnické školy, byla představena široké věřejnosti až v 90. letech.

zařazují k předpostmodernímu diskursu. Její analogii v Haliči představuje Jurij Vynnyčuk, jehož mnohá díla také obsahují prvky černého humoru.[6]

Velice důležitý vliv na formování současné literární scény mělo pokolení tzv. osmdesátníků, které vytvořilo první opozici tradičnímu diskursu ne v podobě jednotlivých osobností, ale v podobě nové literární generace.[7] Osmdesátníky můžeme pro přehlednost v základě rozdělit na dva proudy – autory představující postmoderní diskurs[8] (J. Andruchovyč, V. Neborak, J. Vynnyčuk) a neomodernisty kultivující ideu vysoké literatury (J. Paškovskyj, V. Medviď).[9] Postmodernisté aktivovali smíchovou a karnevalovou kulturu, ve svých dílech používají grotesku, ironii, parodii a absurdní prvky, kombinují vysoké s nízkým a komické s tragickým. Použitím těchto postupů autoři nejenom vytvořili opozici k tehdejší oficiální literatuře, ale také narušili a stále narušují stabilní hodnotový systém, související s pojmy podstatnými pro pojetí národní literární tradice a národní identity jako takové, což často způsobuje skandální přijetí některých jejich děl.[10]

Jedním z nejvýraznějších příkladů takovéto postmoderní hravosti je literární uskupení Bu-Ba-Bu, které vzniklo ve Lvově v roce 1985. Zakládajícími členy byli J. Andruchovyč, O. Irvanec a V. Neborak. Bubabisté jako první prosadili karnevalovou kulturu a tím započali jeden významný směr v ukrajinské literatuře. Důvodem vzniku této skupiny se stala touha vytvořit alternativu k tehdejší literatuře a obnovit smíchový žánr, který reprezentoval Ivan Kotljarevskyj. Tato skupina rychle získala uznání a svého tvůrčího vrcholu dosáhla na počátku 90. let.

Postmoderní koncepci ve své tvorbě aktivně uplatňují i spisovatelé spojení s Ivano-Frankovskem, kteří představují tzv. „stanislavký fenomén“[11]. Patří k němu J. Izdryk, T. Prochasko, H. Petrosaňaková, V. Ješkiljev, již zmiňovaný J. Anruchovyč a další autoři. Pro tento proud je charakterické výrazné „západnictví“, tzv. orientace na evropské kulturní vzory a univerzální hodnoty, a související odpor k tradičním zkostnatělým a zprofanovaným hodnotám – jak socrealistickým, tak i

[6] ХАРЧУК, Р. *Сучасна українська проза. Постмодерний період.* Київ: Академія, 2008, s. 108.
[7] *Прелома: Мала Українська Енциклопедія Актульної літератури*. Ed. В. Єшкілєв, Ю. Андрухович. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1996, s. 39.
[8] Z hlediska rozvolněnosti tohoto pojmu v současné literární vědě je zde vhodné uvést prvky, které v tomto kontextu považuji za podstatné. Patří k nim především pluralismus, ironie, hra, intertextualita, zpochybnění předchozí tradice a hierarchie hodnot, antidogmatismus.
[9] ХАРЧУК, s. 24.
[10] *Putování současnou ukrajinskou literární krajinou: Prozaická tvorba představitelů tzv. "stanislavského fenoménu".* Ed. T. Chlaňová. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010, s. 38.
[11] V letech 1662-1939 nesl Ivano-Frankovsk název Stanislaviv.

neonárodnickým, což se často chybně intrpretuje jako úplná roztržka s tradicí. Postmodernisté zdůrazňují potřebu revize literárního kánonu a výrazně se podílejí na jeho přehodnocení.[12] Zároveň je pro ně typická kultivace specifického haličského prostředí a orientace na středoevropský prostor spojený s bývalým Rakousko-uherským impériem.

Protipól k této postmoderní hravě-ironické literatuře tvoří řada autorů (například V. Medviď, J. Paškovskyj), kteří ve své tvorbě vycházejí z apokalyptického vidění světa, což se odráží i v jejich svérázné poetice, která se vyznačuje vypjatou dramatičností, posíleným psychologismem apod. Opírají se hlavně o domácí kulturní zdroje a jejich etický systém je založen na tradičních křesťanských hodnotách.

Tvorba postmoderní větve osmdesátníků, pro kterou byla příznačná tendence k experimentování a nabourávání stereotypů, ovlivnila značnou část následujícího pokolení. Řada autorů (S. Žadan, I. Andrusjak, N. Snaďanková) totiž na danou tendenci navázala a později překročila její hranice tím, že se přestala zabývat vytvářením „opozice" k tradičním diskursům. Zároveň je pro tuto generaci typická výrazná diferenciace a fragmentarizace literárního procesu, které plynou z usilování o vytvoření plnosti forem a žánrů.[13] S příchodem nejmladšího pokolení tzv. dvoutisícníků (I. Karpová, L. Dereš, T. Maljarčuková, S. Andruchovyčová) dochází k ještě většímu rozšíření žánrového spektra, mladí autoři se čím dál méně přiklánějí k ukrajinocentrické koncepci literatury, ale orientují se spíše na univerzální hodnoty. S touto generací je zároveň spojeno aktivní využití internetu, což dává zcela nové možnosti jak pro publikaci vlastní tvorby, tak i komunikaci se čtenáři.

Nehledě na různorodost současného literárního procesu je patrné, že napříč všemi generacemi a proudy prochází konflikt dvou základních směřování – orientace na domácí zdroje („tradicionalisté") a zaměření na cizí vzory („modernizátoři"). Tento problém vychází ze skutečnosti, že přestože Ukrajina získala svou státnost, proces národní identifikace se nezavršil a společnost se stále nachází ve stadiu formování vlatní národní identity. Z toho důvodu zůstává daný konflikt i nadále velmi aktuální a v různých variacích a podobách se nepřetžitě v ukrajinské kultuře projevuje. Mnozí literární vědci se při klasifikaci a strukturalizaci literárního procesu tímto rozdělením řídí, a i přesto, že každý pro označení těchto

[12] ХАРЧУК, s. 126.
[13] *Putování současnou ukrajinskou literární krajinou*, s. 43.

jevů používá odlišnou terminologii s mírně odlišným obsahem, jejich podstata se jeví jako velice obdobná.[14]

S výše zmíněnou klasifikací úzce souvisí i strukturace literárního procesu na základě teritoriálního principu. Nejznámějšími zastánci této koncepce jsou V. Danylenko a N. Bilocerkivcová.[15] V. Danylenko vymezuje dvě literární školy – žitomirskou (V. Medviď, J. Paškovskyj, M. Zakusylo, J. Hudz) a haličskou (J. Andruchovyč, J. Vynnyčuk, J. Izdryk, T. Prochasko)[16]. Charakterizuje je jako naprosté protiklady a pro porovnání vytváří opoziční dvojice: kosmopolitismus-národní duch, modernismus-tradicionalismus, „cizí"-„naše".[17] N. Bilocerkivcová rošlišuje haličsko-stanislavskou a kyjevsko-žitomirskou školu, odkazuje přitom na kultivaci různých typů hrdinů: rafinovaného intelektuála haličské školy a marginální osobnost žitomirské školy.[18]

Tato polarizace literárního procesu má své ztělesnění rovněž na institucionální úrovni, o čemž svědčí rozkol ve Svazu ukrajinských spisovatelů[19], v jehož důsledku se značná část členů odštěpila a následně vytvořila v roce 1997 alternativní Asociaci ukrajinských spisovatelů[20]. Kromě organizačních neshod měla tato roztržka i svůj ideologický základ. Byla totiž vyvrcholením několikaletého konfliktu mezi konzervativní skupinou hájící tradiční literaturu spojenou s venkovskou tematikou a moderně smýšlejícími spisovateli zastupujícími urbanistický diskurs.

Diskuse související s pojmy tradicionalismus vs. modernizace se netýká pouze období po rozpadu Sovětského svazu; v historii ukrajinské literatury objevíme řadu analogických situací, které se ve své podstatě neustále v různých variacích objevují i v současném literárním procesu. První výrazný projev tohoto

[14] Například R. Charčuková při klasifikaci současných autorů vymezuje dvě skupiny, první tvoří tzv. západníci, kteří jsou orientováni na západní kulturu (J. Andruchovyč, J. Izdryk), druhou reprezentují tzv. „грунтівники" (hruntivnyky), vycházející z vlastní tradice (V. Medviď, J. Paškovskyj, O. Uljanenko). Polská badatelka O. Hnatiuk rozlišuje také dva proudy: nativisty a modernizátory.

[15] Vycházejí přitom z práce jiného literárního vědce O. Hruševského, jenž označuje Ukrajinu za společnost na pomezí civilizačního zlomu, kde se jedna část opírá o západní tradici, druhá o tradici ruskou. Takový stav je podle něj způsobený tím, že Ukrajina byla rozdělena mezi dvě impéria – Ruské a Rakousko-uherské, a později mezi Polsko a SSSR, což mělo dlouhotrvající dopad na formování společnosti a důsledky tohoto rozdělení jsou znatelné dodnes.

[16] Tato koncepce byla poprvé uvedena v antologii *Večeře pro dvanáct osob*, která vyšla v roce 1997 (*Вечеря на дванадцять персон: Житомирська прозова школа*. Ed. В. Даниленко. Київ: Генеза, 1997).

[17] ГНАТЮК, О. *Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність*. Київ: Критика, 2005, s. 211.

[18] ХАРЧУК, s. 21.

[19] Національна спілка письменників України (НСПУ).

[20] Асоціація українських письменників (АУП).

konfliktu můžeme pozorovat na přelomu 19. a 20. století, kdy dochází k opozici mezi národníky a modernisty. Národníci reprezentovali tradiční proud opírající se o domácí zdroje, lpěli na osvědčených vypracovaných metodách a projevovali nedůvěru ke všemu cizímu. Pro jejich tvorbu bylo charakteristické patriotické cítění, vyznávání tradičních hodnot, srozumitelnost a především realisticko-etnografický styl. Hlavním tématem literárních děl se stalo zobrazování venkova a jeho idealizace. Autor v jejich koncepci měl výlučnou roli, byl vnímán ne pouze jako tvůrčí osobnost, ale zároveň jako ideologická autorita. Do konce 19. století národnictví vytvořilo kritickou tradici s celým systémem nástrojů a způsobů komunikace s autorem a čtenáři. Pokud byl spisovatel vnímán jako učitel národa, kritik vystupoval jako učitel spisovatele. Jeho didaktická role spočívala v hodnocení děl na základě jejich výchovného významu pro lid. Kritici vystupovali v roli ideologů kultury a „cenzorů", prováděli politiku zamlčování nevhodných děl a tím v podstatě kontrolovali velkou část tehdejšího ukrajinského literárního procesu.[21] Na sklonku století do literatury vstoupilo nové pokolení[22], které vyjádřilo protest proti stereotypům národnického způsobu tvorby. Řada spisovatelů z tohoto pokolení usilovala o to, aby se posílila estetická funkce literatury a oslabila její funkci utilitární. V té době zaznamenáváme zvýšený zájem o západní filozofii a literaturu, domácí kánon ztrácí v tomto směru svou výsadní roli. Postupně se rozšiřuje tematická a stylová základna ukrajinské literatury, objevují se nové typy hrdinů a s tím souvisí i změna zobrazení ženských postav a posílení feministického diskursu v rámci literatury. Na počátku 20. století tyto snahy dále rozvinula následující generace, z níž se vykrestalizovala literární skupina *Молода Муза* (1907) a literární časopis *Українська хата* (1909). „Chaťané" jako první popsali národnictví a vyznačili jeho parametry. Vystupovali s jeho kritikou[23] a snažili se vytvořit vlastní alternativní koncepci nejen literární tvorby[24], ale i národní identity a vědomí.[25]

[21] ПАВЛИЧКО, С. *Дискурс модернізму в українській літературі*. Київ: Либідь, 1997, s. 35.
[22] Patří k ním L. Ukrajinka, O. Kobyljanská, V. Stefanyk, V. Vynnyčenko, M. Kocjubynskyj a další.
[23] Odsuzovali kulturní utilitarismus s ním spojený kult praktického rozumu zaměřený proti fantazii, neschopnost zpracovávat skutečné hodnoty ukrajinské národní svébytnosti a lpění na realismu jako hlavním estetickém kritériu. Národnictví bylo z jejich pohledu chápáno jako hlavní brzda literárního a kulturního vývoje.
[24] V jejich koncepci se estetická stránka díla upřednostňovala před tematickou a proces (tvorba) byl považován za důležitější něž výsledek (literární dílo). Vyzdvihovali individualitu tvůrce a jeho psychologii. Zároveň změnili vnímání postavení kritika: s nimi je spojován přechod od kritika-učitele ke kritikovi-čtenáři a komentátorovi. Vyjádřili rovněž odpor k tendenci vytvářet kult klasiků, která

Takovým způsobem tvořili opozici k hlavnímu národnickému časopisu *Рада* a vedli s ním diskuse týkající se těchto otázek.[26]

Za pokračování tohoto procesu a další variaci dilematu „svůj“ - „cizí“ můžeme považovat literární diskusi let 1925-28 iniciovanou M. Chvylovým, v níž se setkáme s variantou „Evropa“ či „prosvita“[27], „ztělesňující obdobný principiální problém transformovaný s ohledem na aktuální politickou skutečnost“[28]. Proletářská a národnická literatura měly totiž mnoho společného. Obě kladly velký důraz na ideu utilitarismu umění, které má sloužit národu, třídě nebo straně. Postupně v sovětské literatuře slovo „národ“ nahradila slova „proletariát“ a „strana“. Lidovost a ideovost (stranická příslušnost) se staly hlavními kritérii pro hodnocení díla, a socrealismus – pozměněnou podobou národnictví v sovětském období.[29] M. Chvylovyj vydal řadu pamfletů, v nichž vyjádřil své názory na vývoj ukrajinské literatury, čímž vlastně zahájil již zmiňovanou diskusi[30]. V nich se ostře postavil proti politizaci, masovismu, primitivismu a epigonství v nové sovětské literatuře a navrhoval umělcům orientovat se na nejlepší vzory světové literatury, zejména evropské. Odsoudil tendence navazovat na ruskou tradici a poté, co prohlásil konec ruské hegemonie na Ukrajině, literární diskuse získala již politický rozměr a vyvrcholila represemi ze strany vlády.

Z výše řečeného je zřejmé, že národnictví v sovětském období zcela nezaniklo. Nehledě na to, že oficiálně bylo „nepřítelem“ režimu, přežívalo v

---

podle nich brzdila literární vývoj a znemožňovala kritiku. Požadovali přehodnocení kánonu a přeorientování na současný literární proces.

[25] Základem jejich programu budování moderního národa měl být individualismus.

[26] K tomuto období se váže ještě radikálnější pokus o bourání kánonu, jehož iniciátorem se stal mladý futurista M. Semenko. Souvisí to se zveřejněním jeho dvou básnických sbírek – *Дерзання* a *Кверо-футуризм*, které vyvolaly literární skandál. Obě totiž obsahovaly velice kontroverzní předmluvy, v nichž Semenko ostře kritizoval nedostatečnost ukrajinské literatury a kult Ševčenka, který přispěl k básníkově primitivizaci a banalizaci. Semenko vyzýval k symbolickému spálení Kobzara, což mělo symbolizovat cestu k přehodnocení této osobnosti a revitalizaci literatury. Jeho výroky vyvolaly obrovský odpor nejen ze strany tradicionalistů, ale dokonce i nejpokrokovější části inteligence – „chaťanů“. Přesto, že „chaťané“ psali předtím obsahově téměř stejné formulace tykající se dekanonizace literatury, v období chaosu a nestability v roce 1914, kdy byly ruskou vládou zakázány oslavy stoletého výročí Ševčenkova narození, bylo Semenkovo jednání vnímano jako zrada a něco zcela nepřípustného.

[27] Chvylovyj měl na mysli výraznou skupinu spisovatelů, kteří navazovali na tradiční domácí literaturu a zaměřovali se především na vykreslení venkovského prostředí. Vytýkal jim provinčnost, primitivismus, epigonství a neochotu se otevřít vlivům světové kultury.

[28] *Putování současnou ukrajinskou literární krajinou,* s . 51.

[29] ПАВЛИЧКО, s. 202.

[30] Diskuse se aktivně zúčasnily literární organizace «Гарт», «Плуг», «Ланка»-МАРС, ВАПЛІТЕ, ВУСПП, a také osobnosti jako M. Zerov, A. Chvylja, S. Pylypenko a M. Skrypnyk. Během ní bylo publikováno kolem 1000 článků.

„ilegálním“ diskursu, který prezentovali tradicionalisté orientující se na typické znaky ukrajinské kultury. Zároveň byly určité jeho principy „využity“ v socialistické kritice a literatuře. Sovětská literární věda používala mechanismy a strategie, které byly příznačné pro národnickou koncepci. Stejně jako v národnicví zde platilo rozdělení literatury na dva tábory; změna se odehrála pouze v terminologii: „lidoví“ spisovatelé byli nahrazeni „progresivními“ a jejich opozice začala být označována jako „reakcionářská“ nebo „protilidová“. Podobně jako v předchozím období spisovatelé, kteří nezapadali do stanoveného pojetí literatury, byli záměrně zamlčováni nebo podrobeni nesmlouvavé kritice. Napomáhala tomu i velice aktivní cenzura, v jejímž důsledku bylo čím dál více osobností a událostí vytlačováno z literární historie. Národnická „duální“ koncepce, která do značné míry posloužila jako základ pro sovětskou literární vědu, byla postupem času transformována na koncepci „monální¨.[31]

Z výše uvedeného vyplývá, že národnický kánon (v různých podobách a transformacích) zaujímal v ukrajinské literatuře velmi silné postavení a měl určující vliv na její formování. Příčinou vzniku tohoto jevu byl koloniální stav, ve kterém se nacházely ukrajinské země v průběhu několika staletí. Absence vlastní státnosti, otázky týkající se záchrany národní identity a základní problém v podobě jazykové otázky vylučovaly možnost řešení složitějších filozofických problémů, jak tomu bylo v soudobých evropských společnostech. V situaci, kdy neexistovala reálná státnost, byla literatura nucena vykonávat mimoliterární funkce a došlo k vytvoření jakéhosi „státu slova“.[32] Tato hyperbolizovaná funkce zapříčinila, že žádný národně uvědomělý spisovatel nemohl stát stranou politických otázek a estetická složka jeho díla kvůli tomu odcházela do ústraní. Výlučná role autora způsobila jeho nadměrnou idealizaci, byl vnímán nejen jako tvůrce literárního díla, ale zároveň jako učitel a ideologická autorita. Literatura hrála ve společnosti velice důležitou roli a za svůj hlavní úkol považovala obrození ztracené státnosti.[33]

Národnictví dokázalo vytvořit „specifický kritický jazyk, diskurs s odpovídajícími klíčovými slovy, leimotivy, specifickou intertextualitou a kódy.“[34]

[31] *Світи Тараса Шевченка*: *Збірник статтей до 175-річчя з дня народження поета*. Нью-Йорк: Наукове товариство Тараса Шевченка, 1991. Записки наукового товариства ім. Шевченка. Філологічна секція, т. 214, s. 13-19.
[32] ПАВЛИЧКО, s. 31-32.
[33] ПАВЛИЧКО, s. 33.
[34] Tamtéž, s. 29.

Principem kanonizace se stal princip služby národu a mýtem, o který se opírala tato historiografická koncepce - lidovost ukrajinského písemnictví. Tento mýtus formoval a udržoval národnický kánon, pro který byla příznačná výrazně patriarchální struktura s Otcem ve středu, tíhnutím k tradici a vnímáním ukrajinských spisovatelů jako jedné velké rodiny.[35] Roli otce v této rodině plnil T. Ševčenko, „největší“ ukrajinský klasik, který se dodnes nachází ve středu kánonu. Otec Taras vystupuje jako ideál národnické literatury, která ho interpretuje takovým způsobem, jenž zdůrazňuje to, co je pro ni výhodné a vynechává ty aspekty jeho tvorby, které neodpovídají nebo protiřečí národnímu kánonu.[36]

I přes zmíněné pokusy o narušení národnického literárního monopolu, tento proud stále zaujímá v ukrajinském literárním procesu poměrně silné postavení. Neonárodnickou linii v současnosti zastává řada autorů a literárních vědců. I přesto, že směr nabývá různých transformací, stále zachovává svou platnost řada základních principů určujících kritéria literární tvorby, které plynou z pocitu ohrožení, pramenícího z aktuální společensko-politické situace. Ukrajina získala státnost a již přes dvacet let existuje jako nezávislý stát, ale nehledě na to je situace v zemi stále do značné míry nestabilní. Příčinou je skutečnost, že na Ukrajině se nezavršil proces národního obrození, kterým většina evropských národů již definitivně prošla, stále zůstává problematická otázka národní identifikace. Určitá část společnosti se ztotožňuje s Ukrajinou, jiná se naopak identifikuje s Ruskem. Kromě těchto extrémů zde pozorujeme i celou řadu jiných „meziidentit“ (regionální, sovětská, celoevropská atd.)[37]. Problematická zůstává i jazyková rovina, ukrajinština sice získala status úředního jazyka, ale v mnohých oblastech jako dominující jazyk komunikace vystupuje ruština. Nejednoznačná je rovněž i politická orientace, nalezneme tendenci jak k orientaci na Západ, tak i další extrém, který se vyznačuje tíhnutím k Rusku. Kromě toho si značná část společnosti přeje, aby Ukrajina rozvíleja vztahy především v rámci SNS.[38] Tato disharmonie a nestabilita vyvolává pocit strachu a ohrožení, což následně vede k aktivaci určitých obranných mechanismů.

[35] ГУНДОРОВА, Т. Літературний канон і міф. *Слово і час*. 2001, č. 5, s. 18.
[36] ПАВЛИЧКО, s. 36-37.
[37] РЯБЧУК, М. Від *Малороссії до України: парадокси запізнілого націєтворення* [online]. Київ: Критика, 2000 [cit. 2012-07-20]. Dostupné z: http://exlibris.org.ua/riabczuk/index.html
[38] Tamtéž.

Pro současné neonárodniky je charakteristická kritika evropské tradice a lpění na tradici domácí, silné postavení spisovatele ve společnosti, převažující venkovská tematika, návaznost na folklór a nábožensky posvátný vztah k historii. Řada spisovatelů tohoto směru se vyznačuje silným odporem k postmodernismu, který je vnímán jako cizí a destruktivní prvek škodlivý pro ukrajinskou literaturu. Jeho nebezpečí vidí především v prularitě pohledů, které s sebou přináší, a v narušení stabilního hodnotového systému. Tento odpor k modernizaci a pluralitě literatury můžeme pozorovat i na úrovni státních institucí, jako výrazný příklad může sloužit působení Národní komise pro otázky ochrany společenské morálky[39], která byla založena v roce 2004 za prezidentství Viktora Juščenka.[40] Na oficiálních internetových stránkách se uvádí, že její činnost je zaměřená na „pozvednutí kultury a duchovnosti ukrajinského národa, […] výchovu budoucích generací na základě tradičních duchovních a kulturních hodnot […] podle zásad lidových tradic a ukrajinských zvyků...“[41] Ve skutečnosti plní funkci jakéhosi cenzora, jehož úkolem je mimo jiné dohlížení na obsah vydávaných knih. V případě nalezení propagandy násilí nebo pornografie má komise pravomoc tyto knihy zakázat a vyloučit z prodeje. Ovšem její zacházení s těmito pojmy je mnohdy velice diskutabilní. Například to, co podle komise dostává označení „pornografie“, by ve většině evropských zemí pravděpodobně jen zteží vzbudilo rozruch. V této souvislosti stojí za zmínku kauza týkající se tvorby Olese Uljanenka, jehož román *Žena jeho snu*[42] byl prohlášen komisí za pornografický a následně zakázan.[43]

Naproti tomu v literárním procesu posledních desetiletí se stávají čím dál výraznějšími snahy opozičního protitradicionalistického tábora, spočívající v přehodnocení jevů, které představují stabilní rysy ukrajinského kulturního a literárního kánonu. Tyto snahy se týkají zvláště řady osobností ukrajinské kultury, jejichž vnímání je omezeno pevně stanovenými koordináty. Můžeme rovněž pozorovat i pokusy narušit celé souhrny koncepcí vztahujících se k funkci

[39] Національна комісія з питань захисту суспільної моралі.
[40] Jeho kulturní politika se výrazně opírala o tradiční hodnoty a do značné míry navazovala na národnické myšlenky.
[41] Загальні відомості. *Національна комісія з питань захисту суспільної моралі* [online]. [cit. 2012-07-20]. Dostupné z: http://www.moral.gov.ua/pages/2/ (překlad Myroslava Danylyuk).
[42] УЛЬЯНЕНКО, О. *Жінка його мрії*. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2008.
[43] Spisovatel zahájil proti komisi soudní řízení, v němž bylo na základě expertýzy nezávislých odborníků prokázáno, že dílo neobsahuje žádné známky pornografie. Komise byla nucena odvolat svá obvinění a zrušit zákaz románu.

literárního díla ve společnosti, typických vlastností spisovatele a stereotypů souvisejících s atributy ukrajinského národního specifika.[44] Kromě jednotlivých osobností ukrajinské kultury se do středu zájmu dostávají i celé komplexy národních problémů a traumat. Spektrum dekonstrukčních strategií, jimiž jednotliví autoři narušují tradiční diskurs, je dosti široké počínaje agresivním přístupem a konče hravě-ironickým, který dobře zapadá do postmoderního proudu s pro něj příznačným tíhnutím k ironii, grotesce, parodii a revizi tradičních sakrálních fenoménů.[45] Významným dekonstrukčním nástrojem je rovněž práce s jazykovými prostředky; dochází k přehodnocení podob jazyka, kterým má být dílo napsáno a do literatury tak pronikají prvky, které byly dříve zcela nepřípustné (suržyk, vulgarismy apod.).

Jedním ze základních prostředků pro přehodnocování celého systému tradičních hodnot se stalo nabourávání určitých sakralizovaných osobností. Autoři si pro tento účel vybírají spisovatele (T. Ševčenko, M. Vovčok[46], B.- I. Antonyč atd.), osobnosti kultury a historie, pololegendární osobnosti (např. Roksolana), osobnosti politiky apod. Příkladem snah o desakralizaci spisovatele je román *Vlkodlak Taras Ševčenko*[47] skandálního spisovatele a novináře O. Buzyny. Autor se pokouší na základě vybraných událostí ze života ukázat Ševčenka jako alkoholika a prostopášníka a tím ho zbavit pomyslné svatozáře. V románu *Dvanáct obručí*[48] J. Andruchovyče jednu z dějových linií tvoří fiktivní životopis B.- I. Antonyče. Tento básník v jeho intepretaci vyvstává jako výtržník a bohém.[49] Desakralizační linie je spojena také s tvorbou J. Vynnyčuka, který v novele *Život harémový*[50] zaměřil svou pozornost na pololegendární postavu – Roksolanu.

Řada autorů v souvislosti s dekanonizačními snahami jde hlouběji a dotýká se již celých souhrnů stereotypů a traumat ukrajinské společnosti, které jsou spojené

[44] ХЛАНЬОВА, Т. Метаморфози „україноцентризму“ в сучасній українській літературі (в контексту редефініції українського культурного канону). *Буковинський журнал*. 2009, č. 3-4, s. 334-341.
[45] Tamtéž.
[46] V tomto případě se autor pokouší o desakralizaci osobnosti spisovatelky Marko Vovčok na poli literární vědy (ЧОПИК, Р. Вовчок. *Ї* [online]. 2004, č. 33 [cit. 2012-07-26]. Dostupné z: http://www.ji-magazine.lviv.ua/ji-junior/N33-1/chopyk.htm).
[47] БУЗИНА, О. *Вурдалак Тарас Шевченко*. Київ: Прометей, 2000.
[48] АНДРУХОВИЧ, Ю. *Дванадцять обручів*. Київ: Критика, 2003.
[49] Touto problematikou se autor zabývá i v románech *Rekreace*, *Perverze* a *Moskoviáda*, v nichž se snaží o narušení stepeotypů souvisejících s postavou spisovatele, který je v literárním kánonu těsně spjat s rolí učitele a proroka.
[50] ВИННИЧУК, Ю. *Житіє гаремное*. Львів: Піраміда, 1996.

s hledáním národní identity. Autoři záměrně hyperbolizují určité jevy a historické události, které jsou součástí národní paměti. Například J. Pokalčuk tohoto efektu dosahuje ve své povídce „Konec“[51] použitím pornografického žánru, který mu slouží k aktualizaci otázky národní identity a napjatých ukrajinsko-ruských vztahů.[52] Velice komplexně pojímá citlivé otázky týkající se národních komplexů O. Zabužková ve svém skandálním románu *Terénní výzkum ukrajinského sexu*[53]. Otázku národních komplexů spojuje s intimní sférou života, pokouší se definovat podstatu geneticky založeného pocitu méněcennosti a ponížení Ukrajinců a zároveň usiluje o oživení identity, která se nachází ve stavu neustálého ohrožení.[54] Zabužková se zasloužila rovněž o vytvoření zcela nového typu hrdinky – ženy-intelektuálky, čímž znovu aktivovala v literárním procesu feministický proud (viz pokusy z počátku 20. století).

Žánrovou různorodost těchto dekanonizačních tendencí reprezentuje například V. Koželjanko, pracující s žánrem alternativní historie a politické fantasy. Ve svém románu *Defilé v Moskvě*[55] si autor pohrává s různými typy stereotypů, kulturních a jazykových klišé a zbavuje je přitom obvyklého kontextu. O. Irvanec, jeden z bubabistů, se ve své antiutopii *Rivne/Rovno*[56] dotýká další bolestivé otázky ukrajinské společnosti – diametrálního rozdílu v mentalitě západních a východních Ukrajinců, který odráží konflikt politického a kulturního směřování, kde západ je orientován na Evropu a východ – na Rusko.[57]

Snahy o nabourání literárního kánonu nacházejí své uplatnění i v jazykové rovině. Řada děl se vyznačuje hojným použitím suržyku (J. Andruchovyč, B. Žoldak) a nenormativní lexiky (L. Poderevjanskyj, I. Karpová). Tímto způsobem spisovalé vycházejí za hranice spisovné ukrajinštiny, která měla tradičně výsadní postavení, a obohacují literaturu o nové jazykové prostředky.

---

[51] Кінець. In: ПОКАЛЬЧУК, Ю. *Те, що на споді*. Львів: Кальварія, 1998.
[52] Na pozadí historických událostí je zde zobrazen intimní život hlavního hrdiny, který v průběhu povídky prochází dvojí iniciací – pohlavním dozráním a procesem národní sebeidentifikace.
[53] ЗАБУЖКО, О. *Польові дослідження українського сексу*. Київ: Згода, 1996.
[54] ХЛАНЬОВА, Т. Метаморфози „україноцентризму“ в сучасній українській літературі (в контексту редефініції українського культурного канону). *Буковинський журнал*. 2009, č. 3-4, s. 334-341.
[55] КОЖЕЛЯНКО, В. *Дефіляда у Москві*. Львів: Кальварія, 2000.
[56] ІРВАНЕЦЬ, О. *Рівне/Ровно (Стіна)*. Київ: Факт, 2006.
[57] ХЛАНЬОВА, Т. Метаморфози „україноцентризму“ в сучасній українській літературі (в контексту редефініції українського культурного канону). *Буковинський журнал*. 2009, č. 3-4, s. 334-341.

Další oblastí, v níž se objevují dekanonizační tendence, je historiografie. Přesto, že tradiční výrazně mytologizující proud si stále zachovává vůdčí postavení v intepretaci historie, najdeme i řadu autorů (např. O. Buzyna), kteří stojí v opozici k této koncepci a pokoušejí se ukázat jiný pohled na ukrajinské dějiny. Jejich snahy spočívají jak v demytologizaci vybraných fenoménů, tak i v přehodnocení celé ukrajinské minulosti.

Výše zmíněné případy jsou samozřejmě pouhými ukázkami možných dekanonizačních strategií. Je však patrné, že dané snahy se objevují zvláště u představitelů generace tzv. osmdesátníků a generací nejmladších. Nehledě na to, že „boom“ děl tohoto typu nastal v období 90. let, můžeme je pozorovat u mnohých autorů i v současnosti.

2. Jurij Vynnyčuk

2.1. Celková charakteristika tvorby

Jednou z osobností, v jejíž tvorbě nalezneme výrazné snahy narušující tradiční diskurs založený na národnických hodnotách a principech, je Jurij Vynnyčuk. Jeho dílo se vyznačuje vysokým stupněm skandálnosti a neustále budí ve společnosti velký ohlas. Příznačná je pro něj rovněž i žánrová různorodost. Jako jeden z mála zdařile píše jak tvorbu pro malé děti, tak i knihy pro dospělé plné erotiky a černého humoru. Jeden pól jeho tvorby reprezentují díla s výraznými fantastickými a absurdními prvky, druhý – díla faktografického charakteru, která vznikají na základě dlouhodobého studia archivních materiálů. V některých z nich můžeme rovněž pozorovat prolínání skutečných faktů s autorovými výmysly. I přes to, že těžiště jeho tvorby tvoří próza, najdeme u Vynnyčuka i díla poetická.

Vynnyčuk se orientuje na různorodou čtenářskou základnu. Tato různorodost se projevuje nejen v široké věkové škále čtenářů, pro které jsou jeho díla určena, ale také v různé „náročnosti“ tvorby – tzn. v různé intelektuální úrovni předpokládaného čtenářského publika. Důkazem toho je zastoupení jak masové povrchní literatury, tak i knih vážnějšího rázu s hlubokým filozofickým podtextem.

Různorodost a žánrové bohatství své tvorby autor zdůvodňuje tím, že se snažil vyplnit prázdná místa v ukrajinské literatuře. Například jeho sbírka povídek *Chachacha* reprezentuje chybějící černý humor a román *Jarní hry v podzimních zahradách* a novela *Život harémový* se zabývají do té doby nevídanou provokativně erotickou tematikou.

J. Vynnyčuk se rovněž věnuje psaní místopisné literatury. Velice populárními jsou jeho knihy o Lvově: *Legendy Lvova*[58], *Knajpy Lvova*[59] a *Tajemství lvovské kávy*[60], které jsou díky velkému čtenářskému zájmu neustále znovuvydávány.

Kromě toho se autor zabývá sestavováním antologií. Vyhledává v různých starých časopisech a novinách díla zapomenutých autorů a tím, že je znovuobjevuje, je podle něj zachraňuje před zapomenutím.[61] Patří k nim, například, antologie

[58] ВИННИЧУК, Ю. *Легенди Львова*. Львів: Піраміда, 2010.
[59] ВИННИЧУК, Ю. *Кнайпи Львова*. Львів: Піраміда, 2005.
[60] ВИННИЧУК, Ю. *Таємниці львівської кави*. Львів: Піраміда, 2001.
[61] ВОРОБЬЁВА, М. Юрий Винничук. *Звёздный мост* [online]. [cit. 2012-05-07]. Dostupné z: http://www.star-bridge.org/?section=library&subsection=ukrfan/16Vinnichuk

fantastické prózy 19. století *Ohnivý drak*[62] a antologie *Čert ví co*[63], která je věnována postavě čerta v dílech různých ukrajinských spisovatelů.

Vynnyčuk je zároveň nadšeným sběratelem dětských pohádek. Některé z nich byly zařazeny do antologie *Stříbrná kniha pohádek*[64] nebo se staly součástí série *Pohádková klenotnice*[65]. Vynnyčuk pohádky nejenom sbírá, ale také sám píše. Dvě z nich dokonce posloužily jako předloha pro animované filmy.[66]

Vynnyčuk působí také v novinách *Postup*, kde píše pod pseudonymem „Juzjo Observator" ostře satirické sloupky, ve kterých se kriticky vyjadřuje k aktuálnímu společensko-politickému dění na Ukrajině. Kvůli nim se J. Vynnyčuk více než dvacetkrát dostal do soudních sporů. Zároveň však jsou tyto články natolik populární, že za ně v roce 1999 dostal titul Haličský rytíř, cenu udělovanou výrazným osobnostem veřejného života.[67] Spisovatel se rovněž vyznačuje nestandardním postojem k ukrajinským dějinám a své názory prezentuje v článcích na stránkách již zmíněných novin a různých internetových portálů.

Další významnou součást jeho tvorby tvoří mystifikace, které se projevují mimo jiné ve falšování starobylých textů. K nejvýraznějším příkladům patří *Pláč nad městem Kyje* a *Píseň světová*, které byly natolik zdařilé, že dokázaly oklamat mnohé vědce a hesla o nich byla zařazena do literárněvědných encyklopedií. Tento zájem o mystifikace souvisí s jeho snahami provokovat společnost a nabourávat určité stereotypy ukrajinské kultury.

2.2. Vynnyčukovy mystifikace jako způsob nabourání kánonu

Mystifikace je jeden ze způsobů, jehož prostřednictvím se řada současných ukrajinských spisovatelů snaží narušit sakrální kánon a určité nezpochybnitelné hodnoty vyznávané národníky. V případě Vynnyčuka je důležité zmínit se o fenoménu národních mystifikací, jelikož jeho mystifikace i přesto, že mají „opačnou" funkci, s nimi do značné míry souvisí.

---

[62] *Огняний змій*: *Українська готична проза XIX ст.* Ed. Ю. Винничук. Львів: Піраміда, 2006.
[63] *Чорт зна що*. Ed. Ю. Винничук. Львів: Піраміда, 2004.
[64] *Срібна книга казок*. Ed. Ю. Винничук. 1993.
[65] *Казкова скарбниця*. Ed. Ю. Винничук. Львів: Піраміда, 2002.
[66] Jedná se o pohádky *Motýlek, který zkoumal život* a *Příběh jednoho prasátka*, přeložený do francouzštiny a češtiny.
[67] Vynnyčuk tvrdí, že Juzjo Observator je dokonce populárnější než Vynnyčuk-spisovatel. Ilustruje to skutečnost, že na setkání s Observatorem, které proběhlo ve Lvově, přišlo kolem 1500 návštěvníků, zatímco na setkání s Vynnyčukem chodí většinou 400-500 lidí.

Národní mystifikace jsou příznačné pro řadu evropských literatur. Tento fenomén je spojen především s obdobím národního obrození, dané mystifikace měly sloužit k povznesení národní pýchy a překonání pocitu národní méněcennosti. Jako nejvýraznější příklady lze uvést *Ossianovy zpěvy* skotského básníka J. Macphersona nebo *Rukopis královédvorský a zelenohorský* českého jazykovědce V. Hanky, které byly prezentovány jako starobylé literární památky. Na Ukrajině podobné snahy představuje *Velesova kniha*, která údajně pochází z 9. století a má být napsána praukrajinštinou. Obsahuje modlitby, legendy a povídky o slovanské historii zahrnující období od 7. st. př.n.l. po 9 .st. n.l. Další „památkou" potvrzující starobylost ukrajinské státnosti je *Poslání Orijan Chozarům*, představující rozluštěné úryvky z *Vojničova rukopisu*, který podle autora této hypotézy D. Stojka byl také napsán praukrajinštinou. I přesto, že většina vědců se shodla na tom, že oba texty jsou falzifikace, zmínky o nich se stále objevují v mnohých učebnicích z ukrajinské literatury doporučených Ministerstvím školství, kde se uvádějí jako nejstarší památky ukrajinského písemnictví, a v případě *Velesovy knihy* se dokonce vyzdvihují na úroveň takových skvostů světové literatury jako *Rámájana*, *Avesta* a *Šáhnáme*.[68] Dalším diskutovaným dílem je hrdinský epos *Slovo o pluku Igorově*, který údajně pochází z 12. století. Tento text, nehledě na pochybnosti mnohých vědců ohledně jeho pravosti, je stále považován za jednu z nejvýznamnějších středověkých literárních památek.

Vybrané uvedené příklady svědčí o tom, že v současné době, kdy formování ukrajinské státnosti a zejména národní identity a hrdosti stále trvá, se vědecké instituce snaží využít jakékoliv příležitosti k jejich upevnění. Racionální argumenty ustupují vlasteneckému patosu a v důsledku toho do vzdělávacích programů pronikají podobné texty pochybného původu, které se vydávají za skutečné památky a vytvářejí zkreslené představy o ukrajinské literatuře a historii. V této souvislosti se nabízí porovnání s diskusí o českých rukopisech, která skončila již na počátku 20. století vítězstvím vědeckých argumentů nad vlasteneckým zaslepením. Tehdy řada významných jazykovědců a historiků prokázala jejich nepravost a od té doby jsou rukopisy považovány za falzifikaci. Toto porovnání je velice dobrou ilustrací nevyzrálosti ukrajinské společnosti a nezavršenosti obrozeneckých procesů.

[68] ГРАБОВИЧ, Г. Слідами національних містифікацій. *Критиканы!* [online]. 2003-03-23 [cit. 2012-07-20]. Dostupné z: http://www.kritiki.net/2001/06/22/slidami-nacionalnix-mistifikacij-5

Jedna část Vynnyčukových mystifikací, jak zde již zaznělo, do určité míry reaguje na mystifikace národní a s tím spojené snahy o jejich prosazení jako skutečných památek ukrajinské literatury. Vynnyčukův široký přehled o literatuře různých období a mistrovské ovládání jazyka mu umožňuje vytvářet falešné primární texty, které působí natolik věrohodně, že dokáží oklamat mnohé literární vědce. Lehkost, s jakou tyto texty pronikají do vědeckého světa, aniž by byly předtím pečlivě ověřeny a prozkoumány, a stávají se automaticky dalšími objekty národní pýchy potvrzuje závažnost již zmíněného problému.

První Vynnyčukovy mystifikace tohoto druhu se objevují na počátku 80. let. V té době Vynnyčuk nemohl vydávat vlastní díla, publikoval pouze literárněvědné články a překlady z keltských jazyků. Pod maskou překladů se do časopisů dostávaly i jeho vlastní básně. Nejvýznamnějším podvrhem z tohoto období je poema *Pláč nad městem Kyje*, pojednávající o dobývání Kyjeva vojsky chána Bátúa v roce 1240. Jejím fiktivním autorem byl irský mnich Riangabar, který se stal svědkem těchto událostí. Jako základ pro tento smělý literární experiment byla použita hypotéza o existenci irského kláštera, který přibližně ve stejné době založili v Kyjevě mniši benediktinského řádu.[69]

Nejdříve vyšly úryvky překladu této poemy ze staroirštiny v novinách *Literární Ukrajina* (1984)[70], později byl celý text vytištěn v časopise *Říjen* (№ 9, r. 1984). Kromě samotné poemy, Vynnyčuk napsal v časopise i předmluvu, v níž vykreslil historické pozadí Riangabarova díla. Uvedl, že Irsko bylo v té době sužováno loupeživými útoky Vikingů a mnozí mniši před nimi museli utéci do jiných zemí. Část z nich se usídlila v Kyjevě, kde našla svou druhou vlast. V roce 1240 skoro všichni padli v boji proti Tatarům a Riangabar byl jeden z mála, kdo tyto události přežil.[71] Vynnyčuk konstatuje, že v poemě mnich vyjádřil svou lásku ke své nové vlasti, soucit a nenávist vůči nepřátelům, kteří ji plenili a zničili. Vynnyčuk dále určil její žánrové zařazení - charakterizoval poemu jako veršovanou kroniku. Zároveň naznačil souvislosti s irskou poetickou tradicí, a za autorovi

[69] БРОСАЛІНА, О. Поезія Ірландії в українських перекладах: діалог споріднених культур. In: *Культурологічна думка: Щорічник наукових праць №2*. Київ: Інститут культурології Академії мистецтв України, 2010, s. 96.

[70] Nepodařilo se mi zjistit přesné vydání. Informace je převzatá z Vynnyčukova rozhovoru (Чат-конференція з літературним скандалістом, ловеласом та містифікатором Юрком Винничуком. *Західна інформаційна корпорація* [online]. 2008-02-14 [cit. 2012-07-23]. Dostupné z: http://zik.ua/ua/chat/56).

[71] ВИННИЧУК, Ю. Ю.Винничук: Ріангабар і його київська симфонія. *Жовтень*. 1984, č. 9, s. 13.

předchůdce označil školu básníků-historiků, jejíž vznik se datuje do 10.-12. století. Upozornil však, že narozdíl od těchto autorů, kteří se zabývali převážně popisem reálných událostí, se Riangabar zaměřil na emotivní stránku a „...své pocity vyjádřil ve vytříbených obrazech a metaforách, které byly tradičnější spíše pro starší irskou lyriku.“[72] S cílem zvýšit věrohodnost Vynnyčuk doplnil předmluvu o své komentáře týkající se obtížnosti překladu a s lítostí konstatoval, že nedokáže v plné míře přenést bohatství Riangabarovy poetiky.

Poema získala velký ohlas a mluvilo se o ní dokonce jako o největším objevu od dob *Slova o pluku Igorově*. Mnozí vědci se nechali oklamat a mystifikace byla začleněna do článku Irská literatura, který se stal součástí *Ukrajinské literární encyklopedie*[73]. Pravda vyšla najevo, když Dmytro Pavlyčko požádal autora o zaslání originálního textu, který Vynnyčuk následně vymyslel také. Pavlyčko ukázal poemu na jednom z mezinárodních seminářů Irům a ti konstatovali, že se jedná o padělek.

Další úspěšnou Vynnyčukovou mystifikací se stala báseň *Píseň světová*, která vyšla v antologii ukrajinské milostné poezie 16.–19. století *Amorovy písně* (1984). Byla v ní představena díla jak anonymních, tak i autentických autorů, mezi něž se dostala i fiktivní Anna Lubovyčivna. V krátké předmluvě Vynnyčuk uvedl, že našel její akrostich v rukopisné sbírce z konce 18. století, ale podle událostí, o nichž se zmiňuje v díle, žila mnohem dříve, nejspíše na konci 17., na počátku 18. století. Vynnyčuk stručně charakterizoval jazyk, kterým byl napsán originál, a konstatoval, že se velice podobá polštině. Báseň Anny Lubovyčivny je jakousi modlitbou ženy teskící po svém milovaném muži, který odjel bojovat s Tatary a nejspíš se dostal do zajetí. Žena se obrací k Bohu s prosbou, aby ji ho co nejdřív vrátil, protože bez něj „se milá nudí“[74] a „nad hlavou nebe jako kámen visí.“[75] Poté co akrostich vyšel, nikdo z literárních vědců nepoznal, že se jedná o falzifikaci. Byly o ní dokonce napsány početné studie a vědecké práce. I přesto, že Vynnyčuk později svou mystifikaci odhalil, v některých pramenech se Anna Lubovyčivna stále uvádí jako jedna z nejstarších ukrajinských básnířek.

[72] Tamtéž (překlad Myroslava Danylyuk).
[73] *Українська літературна енциклопедія*. Київ: Українська радянська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1990, d. 1.
[74] ЛЮБОВИЧІВНА, Анна. Пісня світова. Переклав Ю. Винничук. In: *Пісні Купідона*. Київ: Молодь, 1984, s. 228 (překlad Myroslava Danylyuk).
[75] Tamtéž.

Na konci 80. let Vynnyčuk přišel s objevem starobylého státu Arkanum, který se údajně kdysi nacházel na území severního Přičernomoří. Tvrdil, že tento stát měl vlastní vyspělé písemnictví, které objevil a následně přeložil do moderní ukrajinštiny. Nabídl několika vydavatelstvím své rukopisy a dočkal se příznivých recenzí. Bohužel, tento úmysl nebyl doveden do konce. Antologie arkanumské literatury měla vyjít v roce 1991, ale kvůli nakladatelské krizi, která v te době začala, bylo její vydání odloženo a nakonec zcela zrušeno. Později Vynnyčuk publikoval některé části již jako svá díla. V současnosti se tohoto nápadu nevzdává, nedávno totiž dokončil román, jehož hlavní hrdina se zabývá zkoumáním a překlady arkanumské literatury.

Další součást mystifikací souvisí s jeho tendencí pohrávat si s odborníky a prověřovat jejich vědomostní úroveň. Tyto snahy se začaly objevovat ještě v mládí, zejména v období studentských let[76]. K nejvýraznějším z nich patří legenda o fiktivní básnířce Malvě Landě[77], která údajně žila ve 30. letech 20. století. Vynnyčuk ji vymyslel spolu se svým přítelem Hryhorijem Čubajem. Oba pro ni napsali několik básní, které Čubaj později prezentoval jako její tvorbu na Moskevské univerzitě. Malva Landa vyvolala obrovský zájem, objevilo se několik překladů a její básně byly dokonce publikovány v jedněch altajských novinách.[78] Po deseti letech se Vynnyčuk k této legendě vrátil a napsal román *Malva Landa*, jehož součástí se staly již zmíněné básně.[79]

Tímto výčtem seznam jeho mystifikací nekončí. Vynnyčuk tvrdí, že existují i jiné, ke kterým se ještě nepřiznal. Velkou pozornost v poslední době budí jeho antologie, které jsou sestavené na základě tematické spřízněnosti a prezentují tvorbu jak ukrajinských klasiků, tak i téměř neznámých autorů 19.-20. století. Zapomenutá jména Vynnyčuk čerpal převážně ze starých ukrajinských periodik. V mnohých případech se podávají velice stručné a ne zcela přesné informace o autorech,

[76] K období jeho studentských let se váže slavná historka o Mykolovi Vinhranovském, v té době populárním ukrajinském básníkovi. Vynnyčuk organizoval pro studentky své univerzity literární večer, kde se jeho přítel J.Pavuljak vydával za Vinhranovského a předčítal jeho básně v kombinaci s vlastními. Podvrh se odhalil teprve tehdy, když studentky před promítáním arabského filmu v kině uviděli dokument ze sjezdu spisovatelů, v němž byl ukázán i skutečný Vinhranovskyj.

[77] Později se zjistilo, že existuje skutečná Malva Landa, právnička židovského původu, žijící v Moskvě. Čubaj, poté, co na to byl upozorněn, řekl, že ta nejspíš někdy slyšela o ukrajinské básnířce a převzala její jméno, netypické pro Židy.

[78] Nepodařilo se mi zjistit přesný název. Informace je převzatá z knihy *Hrušky v těstě* (ВИННИЧУК, Ю. *Груші в місті*. Львів: Піраміда, 2010, s. 147.).

[79] ВИННИЧУК, Ю. *Груші в місті*. Львів: Піраміда, 2010, s. 146-148.

v jiných se pro změnu neuvádí prameny, v nichž byly tyto texty nalezeny. Daná skutečnost vyvolává pochyby ohledně jejich autentičnosti.[80] Vlastní antologie totiž mohou sloužit jako bezpečný kanál, pomocí kterého jeho mystifikace dokáží pronikat do literárně-vědeckého světa. Napomáhá mu k tomu i způsob, jakým jsou sestavované. Vynnyčuk pro ně vybírá texty různých autorů - od klasiků po zcela neznámé autory, kteří se ztrácejí mezi uznávaným zbytkem a nebudí žádná podezření.[81]

Sám Vynnyčuk zatím odhalil své vlastní mystifikace pouze v antologii *Čert ví co,* kde kromě jiného zcela předělal novelu Stepana Karpenka *Pan Tvardovskyj*, která původně existovala ve dvou variantách. Vynnyčuk je zkombinoval, zkrátil a upravil, a tím ji podle svých slov „zachránil pro literaturu". Nebyl to jediný případ, zkracování a redigování byly podrobeny i jiné „těžce stravitelné" povídky neznámých autorů s cílem zvýšit jejich literární kvalitu. [82]

Další podoba Vynnyčukových mystifikací souvisí s jeho snahou pracovat s literárním kánonem a pojetím některých historických postav, které získaly v ukrajinské kultuře již sakrální postavení. Spisovatel se snaží zkostnatělé stereotypní představy nabourat a ukázat tyto osobnosti z jiného úhlu pohledu. Například v jeho novele *Život harémový* je objektem takových desakralizačních snah Roksolana. Toto dílo poprvé vyšlo v novinách *Postup* v roce 1992 a vyvolalo obrovský skandál. Bylo napsáno na objednávku redaktora novin Alexandra Kravčenka, který chtěl otisknout něco šokujícího. Vynnyčuk prezentoval novelu jako nalezený deník Roksolany. Poté, co byl vytištěn článek o jeho objevení, v novinách začaly postupně vycházet jeho jednotlivé části. Pikantní příběhy ze života manželky tureckého sultána plné odvážných erotických scén, které byly napsány ukrajinštinou napodobující jazyk 16. století, pobouřily velkou část společnosti. Například, Svaz Ukrajinek otiskl v novinách *Mládež Ukrajiny* dopis,

[80] Iryna Kovbasa, novinářka internetového portálu LitAkcent, se při hledání dalších mystifikací zaměřila na jeho tři gotické antologie (*Потойбічне*, *Огняний змій* a *Нічний привид*). Při porovnání uvedených odkazů se skutečnými prameny našla mnohé nesrovnalosti. Na základě této skutečnosti došla k závěru, že Vynnyčuk pro své antologie nejen sbírá a rediguje díla vybraných spisovatelů, ale některé vytváří sám. Tuto hypotézu publikovala ve svém článku na již zmíněném portálu. Vynnyčuk k němu napsal rozsáhlý komentář, v němž vysvětlil dané nesrovnalosti a popřel existenci jakýchkoliv mystifikací v těchto antologiích. Ale zároveň dodal, že jsou přítomné v jiných.

[81] КОВБАСА, І. Містифікатор Винничук. *ЛітАкцент* [online]. 2009-06-25 [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: http://litakcent.com/2009/06/25/mistyfikator-vynnychuk/

[82] Tamtéž.

v němž vyžadoval, aby vydávání deníku bylo okamžitě zastaveno, protože poskvrňuje světlý obraz národní hrdinky a spolu s tím i celý ukrajinský národ.[83] Spisovatel jako hlavní motivaci ke vzniku novely, kromě již zmíněné objednávky, uvedl touhu shodit Roksolanu, kterou považuje za nesmyslný idol, z nezaslouženě obsazeného piedestalu v rámci ukrajinské kultury.

Z výše uvedeného vyplývá, že Vynnyčuk se prostřednictvím svých mystifikací pokouší o nabourání určitých představ a stereotypů. V případě falešných primárních textů se jedná o narušení autority literární vědy. Uvedením svých mystifikací do literárně-vědeckého světa chce Vynnyčuk ukázat neschopnost literární vědy odhalit padělek, což se mu velice dobře daří, neboť drtivá většina falzifikací se stává objektem vědeckého zájmu, aniž by vzbudila jakékoliv podezření ohledně své autentičnosti. Jeho podvrhy se zařazují do vědeckých prací, stávají se součástí encyklopedií, a Vynnyčuk nakonec sám odhaluje jejich nepravost. Souvisí to rovněž s tendencí vědy vyzdvihovat texty pochybného původu s cílem podpořit národní hrdost a ukázat svébytnost ukrajinského národa. Vynnyčuk se prostřednictvím svých mystifikací vysmívá této vlastenecké zaslepenosti a ukazuje tím slabé stránky nejen ukrajinské vědy, ale i celé společnosti. Co se týče druhé podoby jeho mystifikací, zaměřené na desakralizaci určitých osobností ukrajinské kultury, je zřejmé, že Vynnyčuk se snaží přispět k objektivnějšímu vnímání a přehodnocení jejich role v historii Ukrajiny.

2.3. Vynnyčukovy snahy o diskusi s tradiční ukrajinskou historiografií

Oblast historie je dalším polem, na němž se uplatňují dekonstrukční strategie související s úsilím narušit monistický pohled stanovený tradicionalisty. Vynnyčukovy snahy o destrukci určitých historických mýtů jsou zároveň spojeny s jeho pokusy o přehodnocení nejexponovanějších událostí ukrajinských dějin. V jeho publikacích na zpravodajském portálu TSN a ve lvovských novinách *Postup* se kromě kritických článků reagujících na společensko-politické dění na Ukrajině objevují také články představující jeho pohled na ukrajinskou historii. Prezentované názory stojí velmi často v opozici k tradičnímu vnímání ukrajinské minulosti, jež je typické pro národnický diskurs. Z toho vyplývá, že Vynnyčukovy texty velmi silně

[83] ВОРОБЬЁВА, М. Юрий Винничук. *Звёздный мост* [online]. [cit. 2012-05-07]. Dostupné z: http://www.star-bridge.org/?section=library&subsection=ukrfan/16Vinnichuk

dráždí konzervativní část společnosti hájící tradiční národnické pozice. Svá tvrzení týkající se ukrajinské minulosti se Vynnyčuk snaží podložit historickými prameny, proto jsou jeho články často doprovázeny odkazy na primární texty nebo na názory historiků. O historické problematice se spisovatel rovněž zmiňuje v početných rozhovorech pro různé noviny a časopisy.

Jeho nejznámější publikací na toto téma je článek „*Maloruský masochismus"* (*Малоруський мазохизм*), který vyšel v roce 1993 v novinách *Postup*. Vynnyčuk zde vystoupil s kritikou tradiční národnické historiografie, která se opírá o princip popisující Ukrajince jako bezúhonný národ, jenž nikdy neměl expansivní charakter, ale naopak byl neustále napadán a utlačován. V důsledku dané koncepce jsou podle Vynnyčuka „ukrajinské dějiny napsané tak, aby co nejvíce zdůraznily všechna naše trápení a ponížení"[84] a z toho důvodu jsou vykreslovány „ne z pozice hrdiny, ale otroka."[85] Takové ustálené pojetí vlastní minulosti vede k tomu, že se i v současnosti Ukrajinci prezentují jako národ-mučedník, a takováto charakteristika se pro ně dokonce stává objektem národní pýchy. Tomuto jevu dal Vynnyčuk označení „maloruský masochismus."[86] V této souvislosti autor přirovnává Ukrajince k Židům a ironicky poznamenává: „Jen Židé a Ukrajinci každou svou národní tragédii umějí přeměnit na karnevalový svátek, na němž se dají otevřeně, nejlépe před kamerami, ronit slzy."[87] Upozorňuje takovým způsobem na „syndrom holocaustu" příznačný pro Ukrajince, který se projevuje fanatickým vyzdvihováním určitých historických událostí na úroveň celonárodních tragédií. Výrazným příkladem takové tendence je interpretace hladomoru ze 30. let 20. století jako genocidy ukrajinského národa a s tím spojené snahy o uznání tohoto faktu ostatními státy.[88] Dané spojistosti si povšímla i řada jiných odborníků, s podobnými úvahami se můžeme setkat například u českého politologa Pavla Barši, který tomuto jevu dává označení „syndrom závisti holocaustu". Vynnyčuk se ostře staví proti podobným tendencím a vyzývá k revizi pohledu jak na historii, tak i na celkovou sebeidentifikaci: „Nestali jsme se národem-dobyvatelem, ale není to naše ctnost,

[84] ВИННИЧУК, Ю. Малоросійський мазохізм. *Разом* [online]. [cit. 2012-25-06]. Dostupné z: http://together.lviv.ua/index.php?id=706 (překlad Myroslava Danylyuk).
[85] Tamtéž.
[86] Tamtéž.
[87] Tamtéž.
[88] Velice aktivně o prosazení této interpretace usiloval prezident Viktor Juščenko v letech 2005-2010. Snahy o uznání na mezinárodní úrovni však skončily neúspěšně, v roce 2010 Parlamentní shromáždění Rady Evropy neuznalo hladomor za genocidu.

nýbrž neštěstí. Měli bychom se tím přestat chlubit. Přestat fňukat a doprošovat se, přestat vytvářet dějiny opvrhovaných otroků, vytvářet kulturu žebroty.“[89]

Kromě jiného v tomto článku také kritizuje idealizovaný kult kozáctví, v němž kozáci vystupují jako ušlechtilí rytíři bojující za svobodu ukrajinského lidu a vlasti. Na základě historických pramenů se pokouší ukázat, že součástí jejich působení bylo rovněž rabování, vraždění civilního obyvatelstva a otevřený antisemitismus. Vnímá je jako anarchistické hnutí a vyslovuje názor, že kozáci ve skutečnosti bránili vzniku ukrajinské státnosti.[90] Likvidace šlechty, která v té době měla značný vliv na společensko-politické dění, vlastnila obrovské finanční prostředky a přispívala k rozvoji kultury, vedla podle Vynnyčuka ke ztrátě státotvorného potenciálu.[91] Takové myšlenky výrazně odporují tradiční výukové koncepci dějin, zastoupené ve školních učebnicích, která interpretuje popolštěnou šlechtu jako nepřítele ukrajinského lidu a jako protiváhu vyzdvihuje hejtmany. Vynnyčuk se je pokouší kriticky analyzovat a zařadit spolu s jinými oslavovanými osobnostmi ukrajinské historie (M. Hruševskyj, S. Petljura, V. Vynnyčenko) do reálného kontextu: „Hruševskyj si zaslouží naši úctu výhradně jako historik, ale ne jako prezident-socialista, který tím, že spolu s Vynnyčenkem zakázal formování vojenských jednotek, zničil naši nezávislost.“[92] Takovým způsobem se spisovatel snaží očistit zmíněné jevy ukrajinské historie od nánosu idealizace a ukázat je v objektivnějším světle.

V řadě rozhovorů Vynnyčuk kritizuje tvrzení o vyspělosti tripolské kultury, která je prezentována jako „pravlast Ukrajinců“[93] a zároveň jako jedna z nejstarších civilizací na světě, jež dokonce ovlivnila „formování celé indoevropské společnosti“[94]. Vrcholu popularizace toto téma dosáhlo za vlády prezidenta V.

[89] ВИННИЧУК, Ю. Малоросійський мазохізм. *Разом* [online]. [cit. 2012-25-06]. Dostupné z: http://together.lviv.ua/index.php?id=706 (překlad Myroslava Danylyuk).
[90] Vynnyčuk nebyl první, kdo přišel s danou koncepcí, podobné myšlenky již v 19. století vyslovovali někteří intelektuálové. Nejvýznamnějším z nich byl Pantelejmon Kuliš, vystupující s kritikou kozáků, které také považoval za anarchisty a škůdce, řídící se především vlastními zájmy. Tato skupina v té době však nebyla početná a představovala menšinu v porovnání s velmi silným národnickým proudem idealizujícím a vyzdvihujícím kozáctví.
[91] Vynnyčuk se přiznává, že jeho úvahy o roli aristokracie při formování státu vycházejí z prací ukrajinského historika V. Lypynského, které jsou věnovány tomuto tématu.
[92] ВИННИЧУК, Ю. Кожна нація творить свої міфи. *Остров* [online]. 2009-02-09 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: http://www.ostro.org/general/culture/articles/56185/ (překlad Myroslava Danylyuk).
[93] НЕЖУРІН, П. Трипільська культура, політика і політики. *Українська правда* [online]. 2005-10-20 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: http://www.pravda.com.ua/articles/2005/10/20/3014646/ (překlad Myroslava Danylyuk).
[94] Tamtéž.

Juščenka, který pořádal výstavy tripolských exponátů nejen po celé Ukrajině, ale vyvážel je i do jiných zemí s cílem předvést světu starobylost ukrajinského národa a pozvednout národní sebevědomí. V jednom z rozhovorů spisovatel poznamenává: „Prezident mluví o tripolské kultuře, prý, když v Egyptě měli vlastní civilizaci, my jsme měli také svou. Ale v Egyptě přeci byla vytvořena významná literatura, dokonce to, co se dochovalo, je dost velké množství různých textů, a tripolská kultura má jediný „nápis“ na džbánku a není ani úplně jasné, co znamená. A na tomto se zakládá celá teorie o tom, jaký starobylý je náš národ, jak je bohatý apod. Nemyslím si, že je potřeba tvořit hloupé mýty. Historie je natolik bohatá, že se dá obejít bez toho.“[95] Podobné snahy Vynnyčuk vysvětluje jak přítomností komplexu méněcennosti v ukrajinské mentalitě, tak i určitou národní „dětinskostí“. Vysvětluje, že díky vytvoření „velké“ mytologické minulosti se Ukrajinci pokouší dokázat důležitost vlastní existence jak pro sebe, tak i pro ostatní národy světa: „Velmi toužíme být něčím starobylým a snažíme se využít každé příležitosti.“[96] Vznik těchto tendencí souvisí s 19. stoletím, obdobím počátku národního obrození, kdy se v důsledku absence vlastní státnosti ukrajinská historiografie začala odklánět od objektivity, protože kromě svých základních funkcí musela také plnit roli národního buditele. To, že v současnosti proces mytologizace pokračuje dál, dochází k potlačování určitých faktů a vyzdvihování jiných s cílem zvýšení národní pýchy, svědčí o tom, že národní obrození na Ukrajině nebylo stále završeno i přesto, že Ukrajinci již mají svůj stát.

Na základě výše uvedeného je patrné, že Vynnyčuk se nebojí odhalit problematická a bolestivá místa ukrajinské společnosti, ale naopak na ně upozorňuje a uvědomuje si potřebu provedení změn jak v chápání své vlastní minulosti, tak i v celkové sebereflexi.

Vynnyčuk není jediný, kdo se v současnosti snaží nabourat tradiční ukrajinskou historiografii. Tato linie je zastoupená celou řadou autorů, kteří se pokouší diskreditovat historické mýty a ukázat nový pohled na dějiny. Velice výraznou osobností v tomto ohledu je spisovatel a novinář O. Buzyna, který své

[95] ВИННИЧУК, Ю. Не треба творити дурні міфи. *Галицький кореспондент* [online]. [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: http://www.gk-press.if.ua/node/681 (překlad Myroslava Danylyuk).
[96] ВИННИЧУК, Ю. Зачем нас пугают?. *Зеркало недели* [online]. 2010-12-18 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: http://zn.ua/CULTURE/yuriy_vinnichuk_zachem_nas_pugayut-61717.html (překlad Myroslava Danylyuk).

názory prezentuje knižně (*Tajná historie Ukrajiny-Rusi*[97], *Revoluce v bažině*[98], *Vzkříšení Maloruska*[99]) a v početných článcích věnovaných historii. Jeho strategie spočívá v negativistickém zobrazení oslavovaných historických postav a destrukci tradičních představ o vybraných historických událostech na základě kombinace různých zdrojů a vlastních názorů. Avšak na rozdíl od Vynnyčuka tento autor pouze kritizuje určitá místa v interpetaci dějin a nepokouší se o jejich další analýzu a přehodnocení s cílem vytvořit novou vhodnější a objektivnější koncepci. Jeho záměrem je především vyvolat skandál a zajistit takovým způsobem velký zájem o knihy. Další odlišnost spočívá v tom, že v porovnání s Vynnyčukem, u nějž historie tvoří jen součást strategie nabourání stereotypů a zaujímá v jeho tvorbě okrajové místo, Buzyna se považuje za historika a psaní knih a článků věnovaných historii má u něj systematický charakter. [100]

Vynnyčukův odpor k tradiční interpretaci dějin se vyznačuje také kritickým postojem k vytváření panteonu sakrálních historických postav, jejichž vnímání je zakonzervováno určitým daným souborem představ a vlastností. Jakékoliv odchýlení od těchto koordinátů a projevy kritiky vůči nim jsou chápány jako urážka ukrajinské kultury. Spisovatel se snaží bojovat proti podobným omezujícím tendencím, což se nejvíce odráží v jeho publicistické činnosti. Pro literární zpracování si zatím zvolil pouze Roksolanu, která zaujímá v ukrajinské kultuře velmi významné místo (viz kapitola věnovaná mystifikacím).

Roksolana, pravým jménem Anastázie nebo Alexandra Lisovská, žila v 16. století na území dnešní Ukrajiny. Jako mladá dívka se dostala do zajetí během jednoho z vpádů Krymských Tatarů a následně byla prodána do harému tureckého sultána Sulejmána I., který se s ní poté oženil. Roksolana byla velmi inteligentní ženou a měla značný vliv jak na svého manžela, tak i na politiku tehdejší Osmanské říše. Její příběh později inspiroval mnohé umělce nejen z východní, ale i západní Evropy. Obzvlášť velkou popularitu Roksolana získala v ukrajinském prostředí. Její postavě bylo zasvěceno velké množství uměleckých děl jak literárních (povídka *Roksoljana* O. Nazaruka[101], román *Roksolana* P. Zahrebeľného[102], poema

[97] БУЗИНА, О. *Тайная история Украины-Руси*. Київ: Довіра, 2005.
[98] БУЗИНА, О. *Революция на болоте*. Київ: Арий, 2010.
[99] БУЗИНА, О. *Воскрешение Малороссии*. Київ: Арий, 2012.
[100] Zajímavé je, že Vynnyčuk patří k nejoblíbenějším Buzynovým spisovatelům a určitým způsobem ovlivnil jeho tvorbu.
[101] НАЗАРУК, О. *Роксоляна*, 1930.

Roksoljana. Dívka z Rohatyna L. Zabaštové[103], román *Stepní květ* M. Lazorského[104] atd.), tak i hudebních (opera *Roksoljana* D. Sičynského[105], balet *Roksolana* D. Akimova[106]).[107] Postupem času se vytvořil kanonický způsob zobrazování, v němž Roksolana vystupuje jako vysoce morální žena, která nehledě na všechna trápení nezapomíná na svou vlast a dělá vše možné pro její obranu.[108] Přesně v takovémto vlasteneckém vyznění se obraz Roksolany začlenil do ukrajinské kultury a pro mnohé Ukrajince tato žena stále zůstává národní hrdinkou. Mýtus, který se zformoval kolem její osobnosti za mnohá desetiletí, se stal příčinou toho, že Vynnyčukova novela vyvolala po svém zveřejnění na stránkách *Postupu* v roce 1992 obrovský skandál a pobouření značné části společnosti. Ve svých pozdějších rozhovorech Vynnyčuk přiznal, že jeho cílem bylo tento mýtus podkopat, shodit ji z nezaslouženě obsazeného místa v pantheonu ukrajinské kultury a ukázat, čím doopravdy Roksolana okouzlila tureckého sultána. Tohoto účelu spisovatel dosahuje ironickým a hyperbolizovaným zobrazováním jejího bohatého sexuálního života, který je prezentován na stránkách novely v početných erotických scénách, popisovaných do značné míry otevřeně a detailně. Vynnyčuk posílil účinek stylizací do Roksolanina vlastního deníku, který byl napsán starobylou ukrajinštinou 16. století. O míře otevřenosti a provokativnosti textu, stejně jako o mistrovsky zvládnuté jazykové stránce může svědčit tento úryvek:

«Врешті він опав на мене, і єго прутень зайшов до мої розкішниці аж у саму глиб. П'янлива хвиля розкоші затопила мя, і наші тіла ся забили в єднім русі. Король з силою кидав на мене всю свою тяжість, а тіло моє злітало огненним птахом єму назустріч. Небавом відчула-м таку солодість, же застогнала-м голосно і мало не стратила-м тяму. То юж була верховина того, що могла-м засягнути. Тоді висковзнула-м з-під пана і припала-м до єго прутня вустами. Був слизький і гарячий і не зміщався ми в устах, леч так-єм го прагла, же хтіло ми ся заковтнути цілого, разом з калиткою. Нігди не думала-

[102] ЗАГРЕБЕЛЬНИЙ, П. *Роксолана* , 1980.
[103] ЗАБАШТА, Л. *Роксоляна*. *Дівчина з Рогатина,* 1971.
[104] ЛАЗОРСЬКИЙ, М. *Степова квітка*, 1965.
[105] СІЧИНСЬКИЙ, Д. *Роксоляна*, 1908-1909.
[106] АКІМОВ, Д. *Роксолана*, 2009.
[107] Kromě toho byl v roce 1997 natočen velice populární seriál *Roksolana*, kde hlavní postavu ztvárnila O.Sumska.
[108] ДЕРЖМЕНДЖІ, О. *Трансформації сюжетів і образів у художній літературі (на матеріалі творів про Роксолану)*. Київ, 2005. Дисертація. Київський національний університет ім. Т.Шевченка.

м же той вишуканий плід є аж таким солодким, таким розкішним і подібним до якогось звірятка, которе прагне тепла і пестощів, аби до него ласкаво промовляли і цілували ці малюсінькі червоні губки, которі ся розкривають, як пуп'янок, кгди стискуєш прутня в пальцях.»[109]

Vynnyčuk se však neomezil pouze na zobrazení sexuálních scén mezi mužem a ženou, pro ještě větší šokování čtenářů zakomponoval do své novely rovněž scény homosexuálního a dokonce i zoofilního charakteru. Takovým způsobem spisovatel naboural nejen kulturní kánon, ale narušil tabu v zobrazování pohlavního života. Je patrné, že Vynnyčuk udělal všechno proto, aby svým dílem provokoval, a jeho provokace se nakonec povedla. Vcelku odsuzující reakce čtenářů na *Život harémový* vypovídá o tom, že ukrajinská společnost zatím není připravená nejen na jiné vidění, ale i na jakékoliv zlehčení v zobrazení této historické postavy.

Jak již bylo řečeno v úvodu, Vynnyčuk není jediný, kdo v současnosti zastupuje tuto provokativní linii, podobné snahy se objevují i u řady jiných spisovatelů. I přes společný cíl se však tyto snahy liší jak z hlediska zvolené strategie, tak i kvality. Velice dobrým příkladem pro porovnání, na němž by se dalo ukázat toto rozpětí, je skandální dílo *Vlkodlak Taras Ševčenko* již zmíněného O. Buzyny, které prezentuje výrazně negativistický přístup k desakralizované osobnosti. Stejně jako v Buzynových historických pracích pozorujeme i zde pouhou destrukci tradičního vnímaní bez dalšího přehodnocení. Autor se v díle pokouší nabourat mýtus vytvořený kolem slavného básníka a již v předmluvě uvádí, že chce ukázat Ševčenka jako „..alkoholika, závistivce, neohrabaného sukničkáře“[110]. Takovým způsobem již na začátku Buzyna buduje určitý obraz a programuje čtenáře na určité vnímání básníka. Vynnyčuk v *Životě harémovém* zvolil zcela jinou strategii. Za prvé: jeho přístup v líčení dané postavy není otevřeně negativistický, jeho text nepodsouvá čtenáři žádná hodnocení, Vynnyčuk pouze vytváří určitý alternativní obraz tradiční hrdinky, který vyplní určitá prázdná místa ve vnímání Roksolany a dokreslí její portrét. Za druhé: Vynnyčuk pro dosážení cíle vybírá ironický, hravý a odlehčený způsob psaní. Buzynův styl je naopak agresivní a vzteklý, namísto národnicky zaslepené idealizace básníkovy osobnosti přichází její

[109] ВИННИЧУК, Ю. *Життє гаремное*. Text již není možné prakticky sehnat v tištěné podobě, proto jsem poprosila autora o jeho zaslání v elektronické podobě. Úryvek nepřekládám z důvodu ztráty specifických jazykových prvků.
[110] БУЗИНА, О. *Вурдалак Тарас Шевченко* [online]. [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://ukrstor.com/ukrstor/buzina_wurdalak.html (překlad Myroslava Danylyuk).

opak – plná démonizace. Buzyna je tedy jakýmsi antinárodníkem a přesto, že vytváří protiklad k národnímu diskursu, typologicky k němu patří, poněvadž používá podobné mechanismy jen se znamínkem „minus“. Je tedy zřejmé, že nehledě na společný cíl obou autorů, způsoby jeho realizace jsou zcela rozdílné.

Z výše uvedeného vyplývá, že ukrajinská historiografie je další oblastí, která se stále nachází pod vlivem neonárodnické koncepce. Stejně jako řada jiných autorů se i Vynnyčuk pokouší tuto „nadvládu“ podlomit a tím přispět k objektivnějšímu vnímání vlastní minulosti. Svým ironickým a hravým přístupem vytváří alternativu k řešení podobných otázek a představuje takovým způsobem zcela ojedinělý přístup v rámci dekanonizačních pokusů vztahujících se k historii. V této souvislosti Vynnyčuk zároveň vychází za hranice svého literárního působení a prezentuje se rovněž jako výrazný veřejný aktivista.

2.4. Erotická tvorba Jurije Vynnyčuka v kontextu současné ukrajinské erotické literatury. Erotika jako součást Vynnyčukovy provokativní strategie

Významnou součást autorovy provokativní linie tvoří erotická próza, která zaujímá natolik výrazné místo v jeho tvorbě, že je Vynnyčuk často označován za erotomana. Jeho erotická díla začala vycházet na počátku 90. let, v době, která se vyznačovala záplavou literatury tohoto druhu. Byla to reakce na sovětské období, v němž odvážná erotika patřila v literatuře mezi tabu, a vydání děl, otevřeně zobrazujících sexuální život člověka, bylo téměř nemožné. Po rozpadu Sovětského svazu se toto téma stalo součástí provokativního projevu mnohých ukrajinských spisovatelů, kteří se nebáli zapojovat do svých děl podobné prvky a mnohdy tak činili záměrně s cílem na sebe upozornit. V jejich podání erotika nabývala různorodých podob, v některých případech dokonce překračovala své hranice a přecházela do otevřené pornografie. Lišila se rovněž i funkce, kterou v autorově díle plnila. U některých spisovatelů hrála v dílech hlavní roli a většinou byla samoúčelná (J. Pokalčuk), u jiných erotika vystupovala spíše druhotně a byla spojena s řešením určitých závažných otázek, týkajících se ukrajinské společnosti nebo obecných filozofických problémů (J. Andruchovyč, O. Zabužková, O. Uljanenko atd.).

Výrazným příkladem propojení erotiky s národní otázkou je skandální román O. Zabužkové *Terénní výzkum ukrajinského sexu*, v němž autorka prostřednictvím popisu intimního života hlavní hrdinky řeší problém národního traumatu a národní sebeidentifikace. Zajímavý fenomén ukrajinského erotického diskursu tvoří tvorba O. Uljanenka, který ve svých dílech prostřednictvím patologických postav a brutální erotiky ukazuje obraz současné degradované společnosti. O míře odvážnosti zobrazovaných scén svědčí také to, že jeho román *Žena jeho snu* vyvolal obrovský skandál a stal se první oficiálně zakázanou knihou na Ukrajině.

Erotický diskurs našel své pokračování i v tvorbě mladších pokolení literátů. Toto téma ve svých dílech různým způsobem zpracovávají jak představitelé pokolení devadesátníků, tak i generace nejmladší (I. Karpová, A. Čech, N. Snaďanková apod.).

Vynnyčukova beletristická tvorba je téměř celá prostoupena erotikou, najdeme ji nejen v románech a povídkách, ale i v jeho básních. Právě díky erotice se Vynnyčuk již na počátku 90. let po publikaci detektivní novely *Divy noci* a fiktivního deníku Roksolany *Život harémový* dostal do povědomí široké veřejnosti. Přesto, že ve mnohých autorových dílech erotika vystupuje do popředí, téměř nikdy však není samoúčelná. V *Životě harémovém* slouží jako prostředek desakralizace a boření kánonu, v *Divách noci* se uplatňuje v souvislosti s vykreslením lvovského podsvětí, v *Jarních hrách v podzimních zahradách* na pozadí milostných dobrodružství autor řeší filozofické otázky, v *Malvě Landě* je erotika používána k parodizaci a doplnění groteskního charakteru románu. Můžeme tedy konstatovat, že aplikováním erotiky ve svém díle Vynnyčuk zapadá spíše do druhé výše zmíněné skupiny autorů. Zároveň u něj nalezneme i rysy zcela specifické, zvláště se jedná o spojení erotiky s humorem. Pikantní scény v jeho dílech jsou zobrazovány většinou ironicky, v některých případech s prvky parodie nebo dokonce i černého humoru. Takovým způsobem autor vnáší do této oblasti odlehčenost, která do té doby v ukrajinské literatuře chyběla.

Pokud bychom se zaměřili na hlavní autorova díla a pokusili se vytvořit určitou typologii jeho erotické tvorby, uvidíme, že ji lze rozdělit podle několika kritérií. Erotika v jeho dílech plní různé funkce a v každém z nich se projevuje jiným způsobem. Vystupuje, například, ve spojitosti s vykreslením profese prostitutek a zároveň jako prostředek, s jehož pomocí autor ukazuje společenský

marasmus příznačný pro sovětské období. V jiných případech její použití souvisí se zobrazením života samotného autora, sex je zde zároveň způsobem, jakým autor do určité míry nazírá na ženy. V dalších dílech erotika plní funkci parodie a dokresluje fantasmagoričnost a absurditu fiktivního světa.

Téma erotiky jako profese se odrazilo v jeho novele *Divy noci*. Tento detektivní příběh byl napsán ještě na konci 70. let, ale zveřejnění se dočkal až po rozpadu Sovětského svazu. Sám autor tvrdí, že je částečně autobiografický, vychází z jeho osobních zkušeností z mládí, kdy se nějakou dobu pohyboval v prostředí lvovských prostitutek a dokonce údajně vykonával funkci jakéhosi pasáka. V jednom z rozhovorů[111] Vynnyčuk řekl, že to bylo období, kdy zkoumal život spodiny, tehdy se často stýkal s prostitutkami a nasbíral velké množství typů, které byly později použity v jeho novele. Hlavní hrdina se zde stává svědkem sexuálních zábav významných sovětských funkcionářů a dozvídá se o existenci tajné organizace, která poskytuje jak dospělé dívky, tak i nezletilé holčičky k uspokojení jejich zvrhlých přání. Nehledě na provokativní námět, samotných erotických scén je v novele poměrně málo. Erotika slouží spíše jako doprovod k vykreslení života lvovské spodiny, zkaženosti a mravní rozvrácenosti sovětské vlády. Jako příklad zvrhlosti funkcionářů slouží scéna ze soukromého večírku, kdy se hlavní hrdina dozvídá o jejich oblíbené zábavě:

- Na „devítku“? No jo, to je oblíbená hra všech straníků. Devět dívek si stoupne do polohy „máma myje schody". Tehdy začínají sázky. U každé se skládají, řekněme, po stovce. Hráč musí popořadě, chodit od první k deváté, pětkrát zastrčit do každé dívky. A udělat se až u deváté. Pokud se mu to podaří, bere všechny své peníze. Pokud se neudrží a udělá se dřív, má se za to, že prohrál. Obecně platí, že málo komu se podaří vyhrát.[112]

Je zřejmé, že v období těsně po rozpadu Sovětského svazu podobné erotické pasáže působily velice odvážně. Vynnyčuk ve své novele ukázal představitele sovětské vlády způsobem, který byl zcela nepředstavitelný pro předchozí sovětskou literaturu. Prostřednictvím tohoto příběhu předvedl pokrytectví celého sovětského systému. Představitelé sovětské moci, kteří navenek fanaticky pronásledovali a potlačovali jakékoliv odvážnější projevy erotiky, v soukromé rovině realizovali

[111] ВИННИЧУК, Ю. Кожна нація творить свої міфи. *Остров* [online]. 2009-02-09 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: http://www.ostro.org/general/culture/articles/56185/

[112] ВИННИЧУК, Ю. *Діви ночі*. Львів: Піраміда, 2007, s. 196 (překlad Myroslava Danylyuk).

obludné sexuální orgie. Takový provokativní obsah samozřejmě vyvoval velký ohlas. Hned po své publikaci se *Divy noci* staly bestsellerem a dočkaly se několika vydání.[113] V roce 1995 vyšlo jejich pokračování a v roce 2007 byl dokonce natočen stejnojmenný dvoudílný film.[114]

V posledním románu *Jarní hry v podzimních zahradách*, který vyšel v roce 2005, se erotika uplatňuje k vykreslení způsobu života samotného autora. Jedná se o dílo popisující období těsně po rozvodu s manželkou, kdy si Vynnyčuk vychutnával postavení svobodného muže a měnil početné milenky. Na stránkách románu se setkáváme s celou plejádou žen, s nimiž měl autor údajně během tohoto životního období milostný poměr. Důležitý je způsob, jakým zobrazuje tyto ženské postavy. Ve většině případů jsou totiž nahlíženy skrze sex, Vynnyčuk vykresluje jejich povahové vlastnosti z hlediska temperamentu a způsobu, jakým se s ním milují.[115] Tímto erotika získává již mnohem větší prostor než v předchozím díle. Zároveň se zvyšuje i míra její odvážnosti, spisovatel tentokrát velmi podrobně popisuje všechna svá intimní dobrodružství. Nehledě na svou odvážnost jsou tyto erotické scény převážně pojaté s humorem a působí velmi ironicky. Tento odlehčený a hravý charakter vyprávění se však ztrácí poté, co se hlavní hrdina seznámí s mladičkou dívkou Marjanou, která se na něj obrátí s velmi neobvyklým návrhem - spáchat s ní sebevraždu. Díky tomuto činu se jim oběma podle jejích argumentů podaří dosáhnout nesmrtelnosti. Zde příběh dostává mnohem vážnější ráz. Erotické scény sice i dále doprovázejí děj, ale do popředí vstupují autorovy úvahy o úloze spisovatele, smyslu života, lásce a nesmrtelnosti. Hlavní hrdina hledá odpovědi na otázky typu: Je možné považovat sebevraždu za duchovní vítězství nad fyzickým okamžikem smrti? Co představuje smrt pro tvůrčí osobnost? A kde tato smrt začíná? Co se stává s psychikou člověka poté, co zjistí, že brzy umře?..[116] Tímto se povrchní vyprávění stárnoucího dona juana postupně propojuje s filozofickou rovinou a získává hloubku. Po svém vydání román vyvolal rozporuplné reakce. Na jednu stranu Vynnyčuka obviňovali z vulgarity a antifeminismu, na druhou stranu

[113] ВИННИЧУК, Ю. *Діви ночі*, 1992, 1995, 2003, 2007.
[114] ФІАЛКО, О. (реж.). *Діви ночі*, 2007.
[115] KRČMOVÁ, M. *Erotika v současné ukrajinské próze (v kontextu estetických a světonázorových hledání).* Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce doc. PhDr. Galina Binová, CSc.
[116] ГОЛОБОРОДЬКО, Я. Інтертекстуальність й ультрасексуальність. Синекура Юрія Винничука. In: Артерграунт. Український культурний істеблішмент. Київ: Факт, 2006, s. 117.

dostal ocenění BBC za nejlepší knihu roku. Jedno je však jisté, další provokace se povedla a Vynnyčuk na sebe dokázal opět upoutat pozornost.

Erotické zkušenosti autora se staly rovněž součástí autobiografické sbírky *Hrušky v těstě*[117], která byla vydána v roce 2010. Sbírka zahrnovala povídky popisující četné příhody ze života spisovatele v 70.-80. letech. V některých z nich se objevily i pikantní scény, které Vynnyčuk opět zobrazil s typickým ironickým nádechem.

Parodické uplatnění erotika získala v jeho zatím nejrozsáhlejším románu *Malva Landa* z roku 2000, který Vynnyčuk považuje za své nejlepší dílo. Groteskní příběh pojednává o třicetiletém panicovi historikovi Bumbljakevyči žijícím se svou panovačnou matkou, který se vydá na hledání své zbožňované básnířky Malvy Landy. Během toho se dostane na lvovské smetiště, kde odhalí celý pohádkový svět řídící se vlastními zákony. Tento svět obývají různé mytologické i vymyšlené bytosti, což slouží jako zdroj pro velké množství neologismů. Bumbljakevyč se tam stává místním hrdinou a zažívá četná milostná dobrodružství, v nichž souloží kromě jiného i s různými pohádkovými bytostmi. Všechny erotické scény jsou zobrazeny parodicky a tím ještě více zdůrazňují groteskní povahu děje plného absurdity. Přesto, že erotika zde zabírá velký prostor, vystupuje podřadně a má spíš pomocnou funkci. Velice dobrou ilustrací jejího parodického a groteskního charakteru je scéna, v níž Bumbljakevyčova partnerka během sexu náhle umírá:

«Голова її стрибала під ним то вгору, то вниз, а рот розкривався усе ширше, і ширше, і в нім кидався і шарпався гарячий спінений жеребець язика. Та раптом, що це - язик мов розірвало надвоє, і з рота вистромився сріблисто-рожевий риб'ячий хвіст і боляче порснув Бумблякевича по носі. Тієї ж миті вибухнуло Фрузине ліве око, затраскавши йому лице, а з нього висунулася голова оселедця. Оселедець клацнув гострими зубами і заіржав, мов кінь. […] Задрижали її перса і, відірвавшись від тіла, стрибнули на постіль. Мали жаб'ячі лапи, якими вони вже чалапали до дверей.»[118]

Z tohoto úryvku je patrné, že Vynnyčuk dosahuje grotestně-parodijních efektů propojením reálných a fantastických prvků, nelogičnosti a absurdity samotného chodu událostí, kdy scéna milování náhle získává podobu jakéhosi hororu. Hrdinka

[117] ВИННИЧУК, Ю. *Груші в місті*. Львів: Піраміда, 2010.
[118] ВИННИЧУК, Ю. *Мальва Ланда*. Львів: Піраміда, 2004, s. 184. Text nepřekládám z důvodu ztráty specifiky.

se z ničeho nic rozpadá na jednotlivé části, které postupně ožívají a proměňují se na různé vodní živočichy. Neobvyklý výběr poetických prostředků, které autor k tomuto popisu používá, zároveň vede k tomu, že její smrt působí spíše komicky a tím ještě víc zdůrazňuje parodický charakter zobrazovaných událostí.

Podobný způsob uplatnění erotiky můžeme pozorovat rovněž v jeho povídce „Chachacha“, v níž autor zobrazuje život jedné bláznivé rodinky, kde jsou vraždy a dokonce i kanibalismus na denním pořádku. Bizarní erotické scény zde doplňují groteskní charakter celého příběhu, jehož výrazně morbidní humor balancuje na hranici únosnosti.

Erotické prvky se rovněž objevují ve Vynnyčukově básnické tvorbě, která sice zaujímá okrajové místo v jeho díle, ale dokázala již na sebe upozornit. Jejím prostřednictvím se spisovatel pokouší dráždit společnost a zatím je v tom úspěšný. Jako důkaz může sloužit skandál, který letos vypukl s souvislosti s jeho básní s výraznými politicko-kritickými motivy *Zabij buzeranta*[119]. Kvůli ní byl Vynnyčuk obviněn z pornografie a z vyzývání k násilnému svržení vlády. Skandál se ještě víc prohloubil poté, co Vynnyčuk přečetl své odvážné erotické básně plné ironie, napsané ještě v mládí, na Noci erotické poezie, což byla kyjevská akce na jeho podporu. V jedné z nich parodizuje Sosjurovou báseň *Takhle nikdo nemiloval*[120] a popisuje v ní soulož s mrtvou dívkou, což vyvolalo obvinění z nekrofilie. Na lvovském flash mobu Vynnyčuk četl tyto básně se skupinou studentů, kteří během čtení předváděli různé sexuální polohy. Tentokrát byl pro změnu obviněn z demoralizace mládeže. Je tedy zřejmé, že se jedná o dobře promyšlenou provokaci. Díky ní byla báseň *Zabij buzeranta* přeložena do ruštiny a angličtiny a na internetu ji přečetly již desítky tisíc lidí. Vynnyčuk se v rozhovorech přiznává, že když psal tuto báseň chtěl, aby se dostala do povědomí co největšího počtu lidí. Na základě výše uvedeného lze s jistotou prohlásit, že se mu to v plné míře podařilo.

Vynnyčuk určitým způsobem provokuje i citáty, které umisťuje do předmluv svých erotických děl. Záměrně tam totiž cituje negativní a pobouřené reakce kritiků, v nichž je například nazýván psychicky nemocným člověkem a jeho tvorba je

[119] ВИННИЧУК, Ю. Убий підараса. [online]. [cit. 2012-07-20]. Dostupné z: http://vsiknygy.net.ua/news/16415/

[120] СОСЮРА, В. *Так ніхто не кохав*. [online]. [cit. 2012-07-20]. Dostupné z: http://www.ukrlit.vn.ua/lib/sosura/s6qvb.html

označována za nechutnou pornografii.[121] Jedná se o další způsob, jak upoutat pozornost čtenářů.

Nálepka „pornografické literatury“ je Vynnyčukově tvorbě často přiřazována kritiky z důvodu odvážnosti a hojnosti sexuálních scén zastoupených v jeho dílech. Při bližší analýze je však zřejmé, že způsob, jakým je zobrazuje, rozhodně nekopíruje běžné prvky pornografické literatury a v mnoha ohledech je zřejmé, že jeho tvorba je mnohovrstevnatá a tudíž přesahuje běžné mantinely pornografické prózy. V souvislosti s erotickou tvorbou je Vynnyčuk porovnáván s dalším „erotomanem“ ukrajinské literatury J. Pokalčukem, což je v mnoha ohledech pochopitelné, neboť oba autory spojuje jak důraz na mechanické zobrazení sexu, tak i nabourání různých sexuálních tabu (pedofilie, homosexuální sex, zoofilie apod.). Společná je rovněž autobiografičnost, oba totiž tvrdí, že v popisu sexuálních scén do značné míry vycházejí z vlastních zkušeností. Na druhou stranu jsou zde samozřejmě přítomné i aspekty, v nichž se tito spisovatelé značně liší. Zaprvé je to funkce, kterou erotika vykonává v jejich dílech. U Vynnyčuka, na rozdíl od Pokalčuka, erotika není samoúčelná, většinou je propojena s nějakým jiným jevem (desakralizace, parodie atd.) a vykonává spíše doprovodnou funkci. Zadruhé, oba mají rozdílný způsob jejího podání, Pokalčukovi chybí hravost a ironie, s nimiž Vynnyčuk zobrazuje erotické scény ve svých dílech. Třetí rozdíl spočívá v jazyce, který používají. Vynnyčuk předvádí bohatství a barvitost haličského nářečí, což dodává jeho tvorbě určité specifické kouzlo. Kromě toho dokáže velice zdařile napodobovat i starobylou ukrajinskou mluvu, čímž ukazuje vysokou úroveň ovládání jazyka. Je zároveň mnohem vynalézavější ve svém erotickém slovníku, na rozdíl od Pokalčuka, u něhož se jedná o stálé opakování omezeného počtu pojmenování. Je tedy patrné, že erotika v tvorbě Vynnyčuka je mnohem vynalézavější a bohatší jak z hlediska jazyka a způsobu zobrazení, tak i z hlediska šíře uplatnění a témat, kterých se dotýká.

Z výše uvedeného výplývá, že téma erotiky ve svých dílech různým způsobem zpracovávají mnozí současní ukrajinští spisovatelé. Jurij Vynnyčuk patří k průkopníkům tohoto žánru v ukrajinské literatuře a zaujímá jedno z nejvýznamnějších míst v erotickém diskursu. Je to dáno jak mírou zastoupení, tak i různorodostí podob, kterých erotika v jeho tvorbě nabývá. Pokud bychom chtěli

[121] ВИННИЧУК, Ю. *Весняні ігри в осінніх садах*. Львів: Піраміда, 2005. Про автора.

definovat její hlavní funkci, je zřejmé, že ve většině případů ji autor uplatňuje jako prostředek provokace a boření určitých stereotypů. I přesto, že v tomto ohledu není jediný a podobné strategie se objevují u jiných spisovatelů, má však prvky, které ho činí zcela jedinečným. Jeho vyjímečnost spočívá v spojení erotiky s humorem. Díky tomu se dané téma obohacuje o odlehčenost, kterou nenajdeme u nikoho jiného.

Závěr

Jurij Vynnyčuk je jednou z nejvýraznějších osobností současné ukrajinské literatury. Z hlediska generačního spadá do pokolení osmdesátníků a svou tvorbou reprezentuje postmoderní proud, který vytváří opozici k tradičnímu národnickému diskursu. Stejně jako řada autorů zastupujících tuto větev literatury se Vynnyčuk již od počátku 90. let snaží nabourat národnický kánon, který si stále zachovává vlivné postavení v ukrajinské kultuře. K tomu se vlastně vztahuje hlavní funkce jeho tvorby, která spočívá v destrukci stereotypů převládajících v povědomí společnosti, jejichž kořeny vycházejí z národnické koncepce.

Vynnyčuk se dostal do povědomí široké veřejnosti již v prvních letech nezávislosti Ukrajiny, v období, pro něž byl příznačný boom literatury podobného druhu, která reagovala jak na dlouholetý socrealistický monopol, tak i na znovuobnovení národnických tendencí v souvislosti s potřebou formování a upevnění národní identity. Nehledě na to, nemůžeme považovat tvorbu Vynnyčuka za pouhý produkt 90. let, jelikož v ní najdeme prvky, které činí tohoto autora zcela vyjímečným v kontextu současného literárního procesu. Jedná se především o způsob, kterým spisovatel řeší dané otázky, jako jeden z mála totiž velmi intenzivně rozvíjí ironický diskurs, čímž zaplňuje jedno z bílých míst v dekanonizačních strategiích. Další jeho vyjímečnost spočívá v svérázných mystifikacích, jejichž prostřednictvím autor narušuje kánon zevnitř. Tím, že vytváří primární padělky, Vynnyčuk podrývá autoritu literární vědy. V této souvislosti spisovatel prezentuje zcela ojedinělý fenomén v současné literatuře. Zároveň je mimořádná i jeho mnohostrannost, jelikož jako jediný ve své tvorbě propojuje široké spektrum žánrů, pohybující se od odvážné erotiky po dětské pohádky. V tomto ohledu je autor osobností, jež v ukrajinské literatuře zatím nemá obdoby a přesto, že patří již ke staršímu pokolení literátů, stále zůstává zajímavý pro všechny generace čtenářů a je výraznou konkurekcí a zároveň inspirací i pro mladší ukrajinské autory.

Pokud se vrátíme k dekanonizačním strategiím, v případě Vynnyčuka hraje velice důležitou roli jeho působnost mimo literární pole. Své názory na historii, aktuální společensko-kulturní a politické dění spisovatel vyjadřuje prostřednictvím publicistické činnosti, rozhovorů a vystoupení na různých veřejných akcích, které mají většinou velice provokativní charakter. Je tedy zřejmé, že kromě literární činnosti významnou část jeho působení tvoří věřejná aktivita. Díky ní se autor

dostává do povědomí lidí, kteří nejsou obeznámeni s jeho literární tvorbou. V poslední době k jeho popularizaci přispívá i internet, s jehož pomocí se Vynnyčuk stal obecně přístupnou osobou. Takovým způsobem spisovatelova popularita v současnosti stoupá, a kromě obdivovatelů se zároveň zvětšuje skupina odpůrců, reprezentovaná značnou částí společnosti hájící neonárodnické hodnoty.

Lze tedy tvrdit, že Vynnyčuk svým působením vytváří protiváhu neonárodnickému proudu, o jehož stále velmi silném postavení svědčí například obrovská popularita spisovatele Vasylja Škljara, jehož historický román *Černý havran*[122] z roku 2009, pojednávající o ukrajinských povstalcích proti bolševické vládě ve 20. letech minulého století, získal celou řadu ocenění a byl nominován na státní Ševčenkovou cenu. Toto dílo s výraznými vlasteneckými prvky zastupuje tradiční linii a je jakýmsi novodobým hrdinským eposem, v němž autor vyzdvihuje statečnost a obětavost povstalců bojujících za svobodu své vlasti. Velká část společnosti přijala tento román s nadšením a během krátké doby se kniha stala bestsellerem.[123]

Pokud se zamyslíme nad reakcí konzervativní části společnosti na Vynnyčukovy snahy namířené proti jejím „svatyním“, je zřejmé, že vychází především z přetrvávajícího pocitu ohrožení, který plyne z nezavršenosti formování národní identity a státnosti. Autorova provokativní linie je za těchto okolností způsobem, jímž upozorňuje na její slabá místa a jistou zaostalost, jež z daného stavu vyplývá. Vynnyčuk tímto bojuje proti určité „zakonzervovanosti“ myšlení a snaží se rozšířit hranice chápání jak literatury, tak i vlastní minulosti a identity. Lze říci, že v dané etapě vývoje ukrajinské společnosti jsou tyto snahy velice potřebné i přesto, že mnohdy způsobují spíše opačný efekt, který se projevuje v utužení obranných mechanismů. V této souvislosti se zároveň nabízí otázka, nakolik jsou některá z jeho děl jen produktem doby a nakolik dokáží zachovat svou hodnotu v budoucnu v případě změny společenské a kulturní situace. Vzhledem k provázanosti značné části jeho tvorby se specifickými dobovými podmínkami, které se vytvořily v ukrajinském prostředí, vzniká zároveň otázka, nakolik jsou jeho díla aktuální a pochopitelná pro neukrajinského čtenáře. Je patrné, že v případě některých skandálních děl (*Život harémový*) zůstane většina prvků rezonujících na domácí půdě pro neukrajinského čtenáře skryta. Naopak jiný specifický rys

[122] ШКЛЯР, В. *Чорний ворон*. Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2009.
[123] V současnosti se dočkala druhého vydání a její celkový náklad je 75 000 exemplářů.

Vynnyčukovy tvorby – zasazení děje velkého množství jeho próz do Lvova – může být naopak z hlediska recepce neukrajinským čtenářem zajímavý. K tomu se vztahuje i otázka jazyka, kterým jsou díla napsána, autor v nich předvádí bohatství haličského nářečí. Díky tomu se do literatury vnáší kolorit tohoto specifického ukrajinského prostředí a v tom vlastně spočívá další spisovatelův přínos. Z hlediska jazyka je pozoruhodný zejména román *Malva Landa*, v němž kvůli velkému množství použitých dialektismů a neologismů, byl umístěn na konci slovníček vysvětlující jejich významy. Z těchto důvodů se román jeví velice zajímavým z hlediska překladu do cizích jazyků (např. do češtiny). Právě tato problematika by se mohla stát tématem pro další zpracování. Samozřejmě, toto téma není jediné, celková neprobádanost Vynnyčukovy tvorby a zároveň její stylová a žánrová různorodost umožňuje široký výběr oblasti pro případné zkoumání.

Seznam použité literatury

Primární Vynnyčukovy texty:

[1] ВИННИЧУК, Ю. *Житіє гаремноє*. Львів: Піраміда, 1996.

[2] ВИННИЧУК, Ю. *Груші в тісті*. Львів: Піраміда, 2010.

[3] ВИННИЧУК, Ю. *Мальва Ланда*. Львів: Піраміда, 2004.

[4] ВИННИЧУК, Ю. *Весняні ігри в осінніх садах*. Львів: Піраміда, 2005.

[5] ВИННИЧУК, Ю. *Діви ночі*. Львів: Піраміда, 2007.

[6] ВИННИЧУК, Ю. *Ги-Ги-и*. Львів: Піраміда, 2007.

[7] ВИННИЧУК, Ю. Малоросійський мазохізм. *Разом* [online]. [cit. 2012-25-06]. Dostupné z: http://together.lviv.ua/index.php?id=706

[8] ВИННИЧУК, Ю. Ріангабар і його київська симфонія. *Жовтень*. 1984, č. 9, s. 10-13.

[9] ЛЮБОВИЧІВНА, Анна. Пісня світова. Переклав Ю. Винничук. In: *Пісні Купідона*. Київ: Молодь, 1984, s. 228-229.

E-mailová korespondence:

[10] *E-mailova korespondence s J. Vynnyčukem*. Probíhala od 28.04.2012 do 17.06.2012. Celkový počet emailů: 9 (28.04.2012, 28.04.2012, 29.04.2012, 29.04.2012, 06.05.2012, 10.05.2012, 11.05.2012, 17.06.2012, 17.06.2012)

Rozhovory:

[11] ВИННИЧУК, Ю. Кожна нація творить свої міфи. *Остров* [online]. 2009-02-09 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: http://www.ostro.org/general/culture/articles/56185/

[12] ВИННИЧУК, Ю. Не треба творити дурні міфи. *Галицький кореспондент* [online]. [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: http://www.gk-press.if.ua/node/681

[13] ВИННИЧУК, Ю. Зачем нас пугают?. Зеркало недели [online]. 2010-12-18 [cit. 2012-06-07]. Dostupné z: http://zn.ua/CULTURE/yuriy_vinnichuk_zachem_nas_pugayut-61717.html

[14] ВИННИЧУК, Ю. Жінок можна кохати, а потім перетворювати їх на літературу. *Тема* [online]. 2006-03-02 [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://tema.in.ua/article/790.html

[15] ВИННИЧУК, Ю. Я чекаю нападу на Крим. *Українська правда* [online]. 2012-09-12 [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://life.pravda.com.ua/interview/2009/09/12/26683/

[16] ВИННИЧУК, Ю. Мені доводилося ставити автографи на стегнах і персах панночок. *Артвертеп* [online]. [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://artvertep.com/print?cont=9837

[17] ВИННИЧУК, Ю. Моя голова напхана безліччю інформації, як чемодан різним речами…. *Українська правда* [online]. 2008-05-23 [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://life.pravda.com.ua/culture/2008/05/23/4800/

[18] ВИННИЧУК, Ю. Роман я пишу під допінгом. *Гречка* [online]. 2011-09-12 [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://gre4ka.com.ua/people/yurij-vynnychuk-roman-ya-pyshu-pid-dopinhom.html

[19] ВИННИЧУК, Ю. Кохання, потяг до самогубства, кохання, кохання і кохання! *Артвертеп* [online]. [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://artvertep.com/print?cont=691

[20] ВИННИЧУК, Ю. У нас должен быть гонор. *Современная украинская литература* [online]. [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://secondiary.ru/yurij-vinnichuk-u-nas-dolzhna-by-t-gonor.html

[21] ВИННИЧУК, Ю. Я почував себе вільною людиною навіть за комуністів. *Прометей* [online]. [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://ia-prometei.org.ua/?p=8607

[22] ВИННИЧУК, Ю. Україні треба розділитися й пожити, як дві Німеччини. *Українська правда* [online]. 2010-10-21 [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://life.pravda.com.ua/person/2010/10/21/63336/

[23] ВИННИЧУК, Ю. Сміх над власними вадами – це найголовніша ознака здорової нації. *Український журнал* [online]. 2007, č. 7 [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://ukrzurnal.eu/ukr.archive.html/38/

[24] ВИННИЧУК, Ю. Про мої фінансові справи турбуються мертві поети. *Шо* [online]. [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://sho.kiev.ua/article/735

[25] ВИННИЧУК, Ю. Я дуже специфічний пияк. *Українська література XXI ст*. [online]. 2007-07-04 [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://ukrlit.blog.net.ua/2007/07/04/yurij-vynnychuk-ya-duzhe-spetsyfichnyj-pyyak/

[26] ВИННИЧУК, Ю. Все, что я ни напишу, печатают. *Сейчас* [online]. 2005-10-11 [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://www.seychas.ua/politics/2005/10/11/articles/41446.htm

[27] ВИННИЧУК, Ю. Мене читають всі. *Пороги*. 2002, č. 3, s. 8-11.

[28] Обсервація містифікатора. *Тиждень* [online]. 2011-07-12 [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://tyzhden.ua/Culture/25538

[29] Чат-конференція з літературним скандалістом, ловеласом та містифікатором Юрком Винничуком. *Західна інформаційна корпорація* [online]. 2008-02-14 [cit. 2012-07-23]. Dostupné z: http://zik.ua/ua/chat/56

[30] Literatura. Dáně, úplatky, zákony: Rozhovor s Jurijem Vynnyčukem. *Literární noviny*. 2002, XIII, č. 47, s. 15.

Odborné články o Vynnyčukovi:

[31] ГОЛОБОРОДЬКО, Я. Сексуальні ігри у філософських тонах. *Критика*. 2006, č. 108, s. 35-36.

[32] ГОЛОБОРОДЬКО, Я. Нова українська альтернатива: Епатажна естетика Юрія Винничука. *Українська мова та література*. 2006, č. 9, s. 11-14.

[33] ГОЛОБОРОДЬКО, Я. Інтертекстуальність й ультрасексуальність. Синекура Юрія Винничука. In: Артерграунт. Український культурний істеблішмент. Київ: Факт, 2006, s. 101-118.

[34] СТУС, Д. "Велика львівська сміттярка" Юрія Винничука. *Критика: Сучасність.* 2001, č. 11, s. 72-75.

Publicistické články o Vynnyčukovi:

[35] ВОРОБЬЁВА, М. Юрий Винничук. *Звёздный мост* [online]. [cit. 2012-05-07]. Dostupné z: http://www.star-bridge.org/?section=library&subsection=ukrfan/16Vinnichuk

[36] КОВБАСА, І. Містифікатор Винничук. *ЛітАкцент* [online]. 2009-06-25 [cit. 2012-05-08]. Dostupné z: http://litakcent.com/2009/06/25/mistyfikator-vynnychuk/

[37] Винничук як перекладач з ірландської. *Телекритика* [online]. 2003-11-14 [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://www.telekritika.ua/lyudi/2003-11-14/2896

[38] ДЕРКАЧ, А. Порнографічний скандал з політичним присмаком: у чому звинувачують Юрія Винничука. *Тиждень* [online]. 2012-01-25 [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://tyzhden.ua/Culture/40420

[39] До Винничука прийшла міліція – через вірш "Убий під***аса". *Український тиждень* [online]. 2012-01-23 [cit. 2012-07-24]. Dostupné z: http://life.pravda.com.ua/society/2012/01/23/93236/

Primární texty jiných autorů:

[40] БУЗИНА, О. *Вурдалак Тарас Шевченко* [online]. [cit. 2012-06-25]. Dostupné z: http://ukrstor.com/ukrstor/buzina_wurdalak.html

[41] БУЗИНА, О. *Тайная история Украины-Руси*. Киев: Довіра, 2007. Dostupné z: http://ukrstor.com/ukrstor/buzina-tajnajaistorija.html

[42] ЗАБУЖКО, О. *Польові дослідження українського сексу*. Київ: Згода, 1996.

[43] УЛЬЯНЕНКО, О. *Жінка його мрії.* Харків: Клуб сімейного дозвілля, 2008.

[44] ПОКАЛЬЧУК, Ю. *Те, що на споді*. Львів: Кальварія, 1998.

Monografie, sborníky, encyklopedie:

[45] ХАРЧУК, Р. *Сучасна українська проза. Постмодерний період.* Київ: Академія, 2008.

[46] *Putování současnou ukrajinskou literární krajinou: Prozaická tvorba představitelů tzv. "stanislavského fenoménu".* Ed. T. Chlaňová. Červený Kostelec: Pavel Mervart, 2010.

[47] ГНАТЮК, О. *Прощання з імперією. Українські дискусії про ідентичність*. Київ: Критика, 2005.

[48] ПАВЛИЧКО, С. *Дискурс модернізму в українській літературі*. Київ: Либідь, 1997.

[49] ГРАБОВИЧ, Г. *Шевченко як міфотворець*. Київ: Радянський письменник, 1991.

[50] РЯБЧУК, М. *Від Малороссії до України: парадокси запізнілого націєтворення* [online]. Київ: Критика, 2000 [cit. 2012-07-20]. Dostupné z: http://exlibris.org.ua/riabczuk/index.html

[51] ІЛЬНИЦЬКИЙ, О. *Український футуризм 1914-1930*. Львів: Літопис, 2003.

[52] *Прелома: Мала Українська Енциклопедія Актульної літератури.* Ed. В. Єшкілєв, Ю. Андрухович. Івано-Франківськ: Лілея-НВ, 1996.

[53] *Світи Тараса Шевченка: Збірник статтей до 175-річчя з дня народження поета.* Нью-Йорк: Наукове товариство Тараса Шевченка, 1991. Записки наукового товариства ім. Шевченка. Філологічна секція, т. 214.

Odborné články:

[54] ХЛАНЬОВА, Т. Метаморфози „україноцентризму“ в сучасній українській літературі (в контексту редефініції українського культурного канону). *Буковинський журнал*. 2009, № 3-4, s. 334-341.

[55] ГУНДОРОВА, Т. Літературний канон і міф. *Слово і час*. 2001, č. 5, s. 15-23.

[56] БРОСАЛІНА, О. Поезія Ірландії в українських перекладах: діалог споріднених культур. In: *Культурологічна думка: Щорічник наукових*

праць №2. Київ: Інститут культурології Академії мистецтв України, 2010, s. 96.

[57] ГРАБОВИЧ, Г. Слідами національних містифікацій. *Критиканы!* [online]. 2003-03-23 [cit. 2012-07-20]. Dostupné z: http://www.kritiki.net/2001/06/22/slidami-nacionalnix-mistifikacij-5

[58] ГРАБОВИЧ, Г. Вічне повернення містифікацій. *Критиканы!* [online]. 2003-01-24 [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: http://www.kritiki.net/2001/02/23/vichne-povernennya-mistifikacij-1

[59] НЕБОРАК, В. Польоти над узвозами сучасної української прози: Від роману-автобіографії до біографічного роману. *Кур'єр Кривбасу*. 2010, березень-квітень.

[60] БОРДАР-ТЕРЕЩЕНКО, І. Функціональні механізми літературного дискурсу 1990-х рр. *Слово і Час*. 2005, č. 2, s. 62-69.

[61] СИВОКІНЬ, Г. Сучасність української літератури в історичній перспективі. *Слово і Час*. 2001, č. 1, s. 20-27.

[62] БЄЛОРУСЕЦЬ, Є. Про героїв та людей. Примітки до роману Василя Шкляра «Залишенець. Чорний ворон». *ПРОSTORY* [online]. 20011-11-07 [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: http://www.prostory.net.ua/de/articles/446----------l--r

Publicistické články:

[63] НЕЖУРІН, П. Трипільська культура, політика і політики. *Українська правда* [online]. 2005-10-20 [cit. 2012-05-30]. Dostupné z: http://www.pravda.com.ua/articles/2005/10/20/3014646/

[64] Сучасна українська проза: дуже еротично! *Друг Читача* [online]. 2008-01-22 [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: http://vsiknygy.net.ua/shcho_pochytaty/overview/90/

[65] КОЦАРЕВ, О. Еротика чи «собаче весілля»? *ЛітАкцент* [online]. 2010-03-30 [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: http://litakcent.com/2010/03/30/erotyka-chy-sobache-vesillja/

[66] ПОПІЛЬ, Д. Спідня білизна сучасної української літератури. *EXO* [online]. 2007-11-27 [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: http://exo.at.ua/news/2008-11-27-4157

Akademické práce:

[67] KRČMOVÁ, M. *Erotika v současné ukrajinské próze (v kontextu estetických a světonázorových hledání).* Brno, 2006. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce doc. PhDr. Galina Binová, CSc.

[68] ДЕРЖМЕНДЖІ, О. *Трансформації сюжетів і образів у художній літературі (на матеріалі творів про Роксолану).* Київ, 2005. Дисертація. Київський національний університет ім. Т.Шевченка.

Další internetové zdroje:

[69] *Національна комісія з питань захисту суспільної моралі* [online]. [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: http://www.moral.gov.ua/